

JELENTÉS A KOLOZSVÁRI FERENCES KOLOSTORNÁL VÉGZETT FALKUTATÁS EREDMÉNYEIRŐL

Lupescu Radu

A ferences kolostor átfogó felújítását megelőzően sor került az épület régészeti- és építészeti kutatására. A falkutatás célja a kolostor építéstörténetének a tisztázása, a különféle szerkezeti elemek és épületplasztikai részletek dokumentálása, illetve a statikus szakvélemény elkészítéséhez és a kolostor felújítási és rehabilitációs tervéhez szükséges építészeti adatok szolgáltatása volt. A kutatásnak számos kérdésre kellett választ adnia, különösen, hogy ilyen mélyreható vizsgálatára közel egy évszázada nem került sor. Utoljára Möller Istvánnak nyílt lehetősége megkutatni az épületet a 20. század elején. Mindössze a földszintről közölt periodizációs alaprajzot, a szakemberek pedig azóta is ebből voltak kénytelenek kiindulni. Az elmúlt évtizedekben több lényegi kérdés is felmerült a kolostor építéstörténetével kapcsolatban, amire egyértelmű választ csak a régészeti- és falkutatás adhatott.

A falkutatást ketten végeztük Kovács Zsolttal. A falképek feltárását és konzerválását XY végezte. A falkutatás lényegében két szakaszban zajlott. Első lépésben az épület felújítását minimálisra tervezték, éppen ezért csupán szondázó kutatásra került sor. 2013 januárjával kezdődően 77 szondát nyitottunk meg a kolostor összes szárnyában ott, ahol a felújítási tervek ezt igényelték, vagy választ reméltünk kapni az épület építéstörténetére nézve. Figyelembe kell venni, hogy a kutatás alatt a szerzetesek a kolostorban maradtak, az északi szárnyban pedig iskolaosztályokat rendeztek be. 2013 őszén megváltozott a falkutatás jellege. Ez abból adódott, hogy a kolostor egyes részeit mélyrehatóbb beavatkozással újították fel. A beavatkozás a kolostor következő szárnyait érintette:

- a déli és nyugati szárny (3 szinten)
- a keleti szárny egy része (3 szinten)
- az északi szárny egy része (földszinten)
- a barokk szárny (földszinten)

Ez azt jelentette, hogy nagyobb felületen verték le a vakolatot, felszedték a cellákban a parkettát, feltörték egy szakaszon a folyosókat, sőt helyenként a falat is áttörték a vonóvasak elhelyezése miatt. Ez a gyökeres beavatkozás jelentős mértékben növelte a falkutatás rendelkezésére álló felületeket, és jóval alaposabban meg lehetett kutatni magát az épületet. Összességében sokat nőtt a kutatás alapját képező megbízható adatmennyiség. 2015 tavaszára az építkezés teljesen leállt és ezt követően lezárult a falkutatásnak is az első szakasza. Igen nagy mennyiségű építéstörténeti adatot sikerült ledokumentálni, amelyek lehetővé tették, hogy a kolostor építészeti fejlődését ma már sokkal tisztábban lássuk.

KELETI SZÁRNY

Első emelet

Folyosó

A folyosót keletről egy belső fal, nyugatról pedig az udvari homlokfal határolja. A 20. század folyamán emelt válaszfalakkal több szakaszra osztották. Két szondával lett megkutatva (S18, S59). 2013-ban padlóburkolatát felszedték, a vakolat egy részét leverték.

Középkori fal csupán a járószint alatt került elő, mindkét oldalon. Visszabontott falakról van szó, benne gerendafészek helyével. A visszabontás a fészek vonaláig történt. A falat még a középkorban vakolták (szürkés vakolat), még a gerendafészek közét is. A nyugati fal déli végében elfalazott áthidalás fele került elő. Ez az alatta levő földszinti csúcsíves árkáddal áll összefüggésben. A fészek sora megáll a folyosó déli sarkának közelében.

A kolostor 18. századi átépítése alkalmával a keleti szárny középkori falát visszabontották a járószint magasságáig. A keleti szárny tehát nem őriz középkori falat sem az első, sem a második emelet magasságában. Ez a kutatásnak egy igen fontos megállapítása volt. A nyugati oldalon az új fal 10 cm-el vékonyabb, mint a középkori. A benne elhelyezett ablakok közül a legdélebbinek a kötényfala miatt bontották el a középkori árkád áthidaló ívét. A keleti oldalon az új fal a középkori fal síkját folytatja, vastagságuk tehát megegyezik. A folyosó keleti oldalán, a padló alatt, előkerült a barokk deszkapadló fektető habarcsa. A barokk korszak sárgás vakolata több helyen is előkerült, rajta négy meszelésréteg (S18).

A 20. századi helyreállítás során, a keleti szárny radikális átalakításával összefüggésben, jelentős mértékben javították a folyosó keleti falát. A barokk padlóburkolatot felszedték, a töltést alatta kicserélték, amiből 1903-ban keltezett levelezőlap töredéke került elő. Új deszkapadlóval burkolták. Az E1-01/6 és E1-01/7 közötti válaszfalat úgy tűnik most építették. A folyosót kivakolták.

Az 1950-es években a folyosó déli szakaszán felszedték a deszkapadlót és cementpadlóval burkolták. Ekkor emelhették az E1-01/7 déli válaszfalát. Ez utóbbit 2014-ben elbontották.

2013-2014 folyamán a cementpadlót a nyugati fal mentén megbontották, a folyosó következő szakaszán pedig felszedték a deszkapadlót. Az említett válaszfalat elbontották, a vakolatot több helyen leverték, a meszelés- és festésrétegeket lekaparták. A padlót újraburkolták (mivel), a folyosót kivakolták és kimeszelték.

S2-13

Ezt a helyiséget a 20. század eleji helyreállítások alkalmával hozták létre és rendezték be „új refektóriumnak”. 18. századi beosztása teljesen más volt, a középkorra pedig semmilyen adatunk nincs. Két szondával volt megkutatva (S19, S20). 2013-ban padlóburkolatát felszedték, a falakat pedig megtisztították a korábbi meszelés- és festésrétegektől. A vakolat eltávolítására nagyobb felületen nem került sor.

A középkorra egyedül a keleti fala datálható. Az S20-as szonda tanúsága szerint kőfalról van szó. A többi falakhoz hasonlóan a 20. század elején jelentős mértékben

javították, illetve pótolták, úgy hogy további következtetések levonását nem tette lehetővé. A helyiség északi falának keleti szakasza és a nyugati fala 18. századi vegyes falazat.

A helyiség lényegében a 20. század terméke. A szerzetesek kérésére Möller ide tervezte az új refektóriumot. Megépítették a déli válaszfalat (vegyes fal), a többi három falat kijavították, nagyobb felületeken köpenyezték, padlóját deszkapadlóval burkolták és boltozták. Vakolata is ebből a korból származik.

2013-2014 folyamán a korábbi padlót, amire időközben parketta is került, felszedték, és klinkertéglával burkolták. A szükséges helyeken a vakolatot kijavították és meszelték.

S2-14

Ezt a helyiséget a 20. század eleji helyreállítások alkalmával hozták létre és rendezték be az északi részét „házi kápolnának”, délit pedig oratóriumnak. 18. századi beosztása teljesen más volt, a középkorra pedig semmilyen adatunk nincs. Három szondával volt megkutatva (S8, S9, S10). 2013-ban padlóburkolatát felszedték, a falakat pedig megtisztították a korábbi meszelés- és festésrétegektől. A vakolat eltávolítására nagyobb felületen nem került sor.

A középkorra egyedül a keleti fala datálható. Az S10-es szonda tanúsága szerint kőfalról van szó. A többi falakhoz hasonlóan a 20. század elején jelentős mértékben javították, illetve pótolták, úgy hogy további következtetések levonását nem tette lehetővé. A nyugati fal 18. századi vegyes falazat.

A helyiség lényegében a 20. század terméke. A szerzetesek kérésére Möller ide tervezte az új kápolnát és közvetlenül a templom szentélye mellett az oratóriumot. A kettőt kettős nyitott árkáddal választották el. Megépítették az északi válaszfalat (vegyes fal), a többi három falat kijavították, nagyobb felületeken köpenyezték, padlóját deszkapadlóval burkolták és boltozták. Vakolata is ebből a korból származik.

Azt követően, hogy a zeneiskola a kolostorba költözött, a kettős árkádot elfalazták.

2013-2014 folyamán a korábbi padlót, amire időközben parketta is került, felszedték és padlófűtéssel látták el. A kettős árkádot ismét kibontották, a szükséges helyeken a vakolatot kijavították és meszelték.

Második emelet

Folyosó

A folyosónak mindössze a déli szakaszát lehetett megkutatni (E2-01/5-ös számmal jelölve). Négy kisebb szondával vizsgáltuk meg a falat (S71, S72, S73, S74). 2013-ban felszedték a padlóját (deszkapadlót rajta parkettával). Mindössze a meglazult vakolatot távolították el, a többi érintetlen maradt.

Az első emelethez hasonlóan a folyosó keleti és nyugati fala vegyes falazat a 18. századból. A nyugati oldalon jól látszik, ahol a kolostor déli szárnya csatlakozik hozzá, és eltakarja a déli ablakot, amit fülkévé alakítottak át. Szintén 18. századi a déli téglaválaszfal.

A 20. századi helyreállítás során deszkapadlóval burkolták, a fülkévé alakított ablak kötényfalát újrafalazták, és megépítették az északi válaszfalat, benne ajtóval, ami által ennek a térnek megszűnt a folyosó jellege, zárt terem lett. Vakolata is ebből a korból való.

2013-2014 folyamán elbontották a déli válaszfalat, azaz megnyitották a déli folyosó irányába. Padlóját felszedték, és klinkertéglával burkolták. Vakolatát kijavították és meszelték.

BAROKK SZÁRNY

Földszint

P-09

A helyiség nyugati fala volt megkutatva egy szondával (S24). Középkori (?) kőfal, 18. századi téglajavításokkal. A falban elhelyezett szemöldökgyámos ajtó kerete *in situ*nak tűnik. A 20. század eleji helyreállítások alkalmával vakolták. Rajta 4 festés- és meszelésréteg.

P-10

A helyiséget belülről a dél-nyugati sarokban kutattuk meg egy szondával (S25). A nyugati fal kőfal. A déli ugyan köpenyezve van, de szintén kőfalnak tűnik, kötésben a nyugatival. A 20. század eleji helyreállítások alkalmával téglával köpenyezték (csak a déli falat) és vakolták. Rajta 4 festés- és meszelésréteg.

Nyugati fala kívülről két szondával lett megkutatva (S38, S77). A falat a 20. századi helyreállítások alkalmával több helyen kijavították és köpenyezték. Mindössze az S38-as szonda tárta fel érintetlenül maradt felületét, de túl kis szakaszon ahhoz, hogy meg lehessen állapítani a falazás technikáját. Az S77-es szonda alapján inkább vegyes falazatról van szó. Az S38-as szonda három vakolatréteget tárt fel: egy 18. századi vakolatot, amely a sarknál a déli falra is befordult. Erre került egy vékonyabb vakolat (nem fordul be) egy meszelésréteggel. Bevagdosták amikor a harmadik vakolatot vitték fel rá. Ez utóbbi szintén befordul, rajta négy meszelésréteggel. Kétségtelenül 20. századi vakolat.

P-11

2013-ban a helyiség falairól nagyobb felületen távolították el a vakolatot: a keleti falról teljes mértékben, a nyugatiról pedig kb. 70 cm magasságig. A nyugati fal feltételezhetően 18. századi vegyes fal. Déli végét, a kályha mögött, a 20. században téglával javították. A keleti fal legalább négy átalakításon, javításon esett keresztül. A benne megfigyelhető legfontosabb jelenség a járószint felett egy kőből kirakott áthidaló ív töredéke. Eredeti rendeltetése ma már nem állapítható meg. Talán összefüggésben áll a pince hátsó lejáratával. A többi falazatjavítás és a boltvállak beékelése a falba téglával történt. A fal közepén az egymásra helyezett mészkőtömbök, mintha két ellentétes irányba induló ívet rajzolnának ki.

P-12/P-13

A kolostor építéstörténete során talán e helyiségek beosztása változott a legtöbbet. Mivel szorosan összefüggnek és szinte lehetetlen kiválasztani egy korszakot, amely mérvadó lenne a beosztás szempontjából, a beszámolóban együtt tárgyalom őket. Mindössze egy szondával volt megkutatva (S11), mivel 2013-2014 folyamán padlóját felszedték, a falakról

pedig teljesen felületen eltávolították a vakolatot. Ugyanakkor a 18-20. századi válaszfalak és elfalazások egy részét elbontották, illetve új válaszfalakat emeltek. E gyökeres átalakítások során számos építéstörténeti adat került a felszínre. E szárny bonyolult építéstörténetét jól tükrözi, hogy az alapos kutatás ellenére sem lehetett megnyugtatóan tisztázni egyes építési periódusait.

A legkorábbi fal a P-12/1-es helyiség dél-nyugati sarkában került elő a járószint alatt. Visszabontott kőfal, egy nyílás rézsűjével a jelenlegi ajtó küszöbje alatt. Nincs kizárva, hogy az első középkori kolostor maradványa. A ráépített kőfal már a 15. századi kolostor fala. Erre a periódusra datálható a P-12/1-es helyiség nyugati és déli fala. A nyugati falban egy ma már rendeltetését nehezen értelmezhető ablak került elő, amit talán a 18. századi építkezések alkalmával falaztak be. Ugyanakkor építhették azt a falat is, amely a P-12/-as helyiség északi végében, a padló alatt, visszabontott állapotban került elő. Az északi és a déli fal közötti távolságot monumentális, kváderekkel kirakott boltívvel hidalták át. Két boltívet építettek: a P-12 és P-13 helyiség közötti ív teljes mértékben előkerült, tőle nyugatra, a P-13/3-as helyiség nyugati falában előkerült második ívnek csak az északi fele. A többit elbontották a P-12/1-es helyiség 18. századi boltozása alkalmával, viszont ugyanazon helyiség déli falában látható téglátömítés a boltív bekötésének a helyét jelöli. Ehhez a középkori építményhez tartozik a P-9-es helyiség nyugati falában található gótikus ajtó is. A felsorolt adatok alapján nagyobb méretű, nyitott terű, négyszögletes helyiség körvonalazódik. Szélessége megfelel az alatta levő középkori pince szélességével. A következő fázisban terét keleti irányba növelték meg, egészen a várfalig. Ehhez szintén kőfalat használtak (a P-13/1 északi fala és a P-13/2 déli fala). A bővítés datálása igen nehéz. Nincs kizárva, hogy a középkori építkezéseket zárta le.

A 16-17. század folyamán, és különösen a 18. századi átépítés alkalmával, ezt a teret teljesen átalakították. A módosítások menetének még a relatív kronológiáját is elég nehéz meghatározni. Mindenképpen a két ív elfalazásával, illetve a nyugati ív részleges elbontásával kezdhették. Első lépésben a P-9-es helyiséget választották le, amely vegyes falazattal rendelkezik, benne építőanyagként használt gótikus kőfaragványokkal. Az építkezések bonyolult menetét jól tükrözi a keleti boltív befalazásának három szakasza. Úgy tűnik első lépésben az ív nyugati felét falazták be téglával. Déli végébe kis ablakot vágtak (esetleg fülke volt). A két elfalazott ív közötti teret dongával boltozták, és így alakult ki a P-12/3-as helyiség (a boltozat északi szakaszáról van szó). Második lépésben a boltív keleti felét is elfalazták, de csak az északi oldalon. Ehhez talpfára helyezett vegyes falazatot használtak, és ráhelyezték a P-13/1-es helyiség dongaboltozatát. Végül téglával elfalazták az ív déli oldalát. Amikor ez utóbbi elfalazásra sor került, az első lépésben készült elfalazás vakolatán már öt meszelésréteg volt. A boltívek elfalazására tehát több építési periódusban került sor, és ez összefüggésben állt a tőle keletre és nyugatra kialakult helyiségek boltozatával. A boltívek elfalazásával kapcsolatban érdemes megjegyezni, hogy mindkét esetben, a pinceboltozat hátára alacsony falat raktak, ezt néhány téglasorral egyenlítették ki, és erre helyezték az elfalazást. Ez nem csak a keleti boltívnél volt megfigyelhető, hanem a nyugatinál is, ahol a P-12/1-es helyiség padlóburkolata alatt előkerült ez az alapozás. Ettől csak a keleti ív északi felében tértek el, ahol talpgerendát használtak. A P-13-as helyiséget kettéosztó válaszfalat is a középkori építkezések után emelték. A téglafal aljában áthidaló ív figyelhető meg, amelynek bizonyára az volt a szerepe, hogy a pince boltozatát mentesítse a

fal terhétől. Fontos szerepet játszott a helyiség építészeti fejlődésében, ugyanis ehhez igazodik a keleti ív két külön elfalazása, illetve a tér boltozása: az északi felét dongával boltozták, a déli felét nem világos hogyan, de biztos nem dongával. A helyiség déli falában található ablak és mellette egy elfalazott fülke, a 18. századi építkezések emléke. Ugyanakkor jött létre a P-12/2-es kis szoba, a keleti lépcsőház építése alkalmával.

A 20. századi helyreállítás során elsődlegesen a P-13/2-es helyiséget újítták fel. Északi, keleti és déli falát kijavították, ahol szükséges volt köpenyezték (keleti fal), és síkmennyezettel fedték. Jelentős felületeket vakoltak újra. A második világháborút követően a padlóburkolatot mindenhol felszedték és cementpadlóval helyettesítették. Amikor 2014-ben ezt eltávolították mindössze a P-13/2-es helyiségben került elő a 18. századi téglapadló egy része, habarcsba ágyazva (ferdén helyezve). 2013-2014 folyamán jelentős módosításokra került itt sor. A cementpadlót feltörték és homokágyba fektetett kőlapokkal burkolták. A korábbi vakolatokat a falakról leverték, és több válaszfalat is elbontottak. A P-12/3-as helyiség déli válaszfalát elbontották és távolabb tőle újat emeltek, megnövelve a szoba terét. A P-12/1 és P-13/2 közötti ív elfalazását elbontották, a benne levő barokk kori ajtóval együtt, és tőle délebbre új ajtót nyitottak. Egybenyitották a P-13/1 és P-13/2 helyiségeket. Néhány fal kivételével újravakolták és meszelték az így létrejött helyiségeket.

Első emelet

E1-08

A helyiség dél-nyugati sarkát kutattuk meg egy szondával (S50). A déli fal talán kőfal. A nyugati falat 20. század eleji téglaköpenyezés takarja. Ugyanakkor vakolták mindkét falat. Rajta több glett- és festésréteg.

Második emelet

E2-11

A helyiség dél-nyugati sarkát kutattuk meg egy szondával (S43). Mindkét falat kőből építették és kötésben vannak. Az első vakolatréteg talán 18. századi. Rajta egy meszelésréteg. Felülete be van vésve. Erre került a helyreállítás alkalmával felvitt második vakolatréteg. Rajta glett, illetve hét meszelés- és festésréteg.

E2-09

A lépcsőház előterét négy szondával kutattuk meg (S44, S45, S46, S47). Az utolsó három szonda nem hozott releváns eredményt. Mindössze arra utalt, hogy a 20. század eleji helyreállítás alkalmával a falakat téglával köpenyezték (az S45 talán barokk). Eredményesebbnek az S44-es szonda bizonyult. Az északi falról úgy tűnik középkori kőfal, rajta korai szürkés-barnás vakolat 2-3 meszelésréteggel. Ehhez építették hozzá a vegyes falazatú nyugati falat fehér színű vakolattal, rajta több glett- és meszelésréteggel. Ezek átfordulnak az északi falra is. Közülük egy sötétkekes, illetve egy sárgás meszelés karakteresebb.

ÉSZAKI SZÁRNY

Földszint

Északi homlokzat

A homlokzat két szondával volt megkutatva (S32, S38). Tovább segítette a kutatást, hogy 2015-ben a homlokzat nyugati oldalán, 140 cm magasságig, eltávolították a vakolatot. Ez utóbbi szakaszon ugyanazokat a jelenségeket lehetett megfigyelni, amelyek a P-05 és P-06 helyiségeknél vannak leírva. A homlokzat fala lényegében középkori kőfal, amelyet a 20. század eleji helyreállítások alkalmával több szakaszon kijavítottak. Ezek közül a legfontosabb annak az ajtónak az elfalazása, amely a nyugati ablak mellett volt egykoron megnyitva (lásd P-05). A falon két 20. századi vakolat, és több festésréteg figyelhető meg. Az S32-es szonda a refektórium armírozott sarkát és a hozzá csatlakozó falat tárta fel. Ez utóbbi fal úgy tűnik 18. századi vegyes falazat, amely szintén armírozással indul. Az S38-as szondára vonatkozóan lásd a P-10-es helyiséget.

Folyosó

A középkori kerengőnek ez a szárnya őrződött meg a legjobban. 2013-ban az oldalfalokról a boltozatindítás magasságáig verték le a vakolatot. Északi, keleti és déli fala egyaránt középkori kőfal. Vegyes falazatot mindössze az északi fal keleti végében lehetett megfigyelni, ami minden bizonnyal későbbi javítások emléke. A középkorban bordás keresztboltozattal fedték. A 18. században bontották el, a konzolokat pedig lefaragták. Mindössze a déli oldal nyugati bordaíndítása maradt meg. Profilja alapján a boltozatot trapéztagos bordákkal építették. Ha figyelembe vesszük a folyosó teljes középkori hosszát, azaz a mostani nyugati lépcsőház terét is, akkor az északi falon tíz, a délin pedig nyolc gyámkő tartotta a boltozatot. A gyámköveket téglával illesztették a kőfalba, a déli fal esetében értelemszerűen az árkádok közé. A déli oldalon, kváderkövekkel szépen kirakva, a kerengőnek mindkét sarka megőrződött. A nyugati sarokkal ellentétben, a keleti sarokról lefaragták a bordaíndítást. A déli sarkoknál konzolok nélkül indultak a bordák. Az északi sarkokon semmilyen nyoma nem maradt meg a boltozatnak (keleti fal északi oldalán található felső téglatömítés utalhat rá). A gyámköveket sajnos olyan mértékben lefaragták, hogy profiljukat nem sikerült rekonstruálni. A középkorban az északi szárny három ajtaja és egy ablaka tekintett a kerengőre.

A 18. századi építkezések alkalmával ezt is átalakították, de nem annyira gyökeresen mint a kerengő többi oldalát. Elbontották a gótikus boltozatot, illetve a déli oldal utolsó nyugati árkádját. Ennek csonkja most is látható a barokk fal takarásában. Ugyanakkor alakították ki a keleti és nyugati lépcsőházat, amelynek falai a folyosó két keskeny oldalát zárják. A folyosót újraboltozták és nagyobb méretű kölapokkal burkolták.

A 20. századi helyreállítás során a korábbi vakolatokat teljesen leverték. Az északi oldal ajtóinak és ablakainak a rézsűjét és áthidalását kifalazták. Hasonlóképpen javították a keleti és nyugati falat. A keleti fal nagyobb része köpenyezve lett, csak kis része maradt meg a középkorból. A köburkolat egy részét kicserélte és az egész folyosót újravakolta.

A folyosó keleti végének befordulását úgy tűnik a helyreállítást követő periódusban falazták el. 2013-ban az oldalfalokról ismét leverték a vakolatot. A falak most is vakolatlanok.

P-04 és P-05

A két helyiség nyugatról zárja az északi szárnyat. Lényegében egy térnek lehet tekinteni, amit kis válaszfal oszt ketté, benne széles, szegmensíves nyílással. 2014-ben 150 cm magasságig verték le faláról a vakolatot. Mindegyik oldalon előkerült a középkori kőfal, amit jelentős téglatömítések, kiegészítések és elfalazások tarkítanak. A 20. századi helyreállítás alkalmával került sor ezekre a beavatkozásokra, különösen a déli és az északi falon. Az északi falba, az ablak mellett, valószínűleg a 18. századi átépítés során, ajtót vágtak. Möller ezt most elfalazta téglával és kváderkövek felhasználásával. A keleti falban, a konyha irányába, nagyobb köpenyezés figyelhető meg. A válaszfal talán középkori eredetű, kötésben a nyugati fallal. Möller visszabontotta és újrafalazta, aminek következtében az eredeti kőfalnak csak kis töredéke őrződött meg. Ugyanakkor a három ablak és az ajtó rézsűjét kifalazták, a helyiséget újravakolták és kimeszelték. Famenyezete szintén a 20. századi helyreállítás emléke.

P-06

A helyiségbe eredetileg a kolostor konyháját rendezték be. Terét egy tágas szegmensíves nyílás északi és déli helyiségekre osztja. 2013-ban az északi helyiség északi és nyugati faláról 2 m magasságig verték le a vakolatot. Ez volt a konyhának az a része, ahol a tűzhely működhetett. A tűzhely feletti gerendák elhelyezésével állhattak összefüggésben azok a gerendafészek, amelyek az északi falban figyelhetők meg. A falkutatás során a nyugati falban előkerült a fal vastagságában vezetett vízcsatorna a kiöntőnyílásával együtt. A 20. századi helyreállítás során a tűzhelyre utaló többi nyomot, különösen a kürtő helyét, elfalazták, a csorbázatokat kijavították.

Az északi falban, az ajtótól nyugatra levő ablak eredetileg alacsonyabban volt. Möller ezt megemelte azzal a szándékkal, hogy ugyanazon szintbe hozza az ajtó feletti három ablakot. A konyha terét korábban további válaszfalak osztották kisebb terekre. Ezeket ugyanakkor bontották el és alakították ki a helyiség mai arculatát.

P-07

A kolostor refektóriumának belső terét a 20. század eleji helyreállítás alkalmával kutatták meg. A középkori vakolatot megőrizték, a többit leverték és újravakolták a teret. A 2013-2014-es felújítás nem érintette. Egy szondával volt megkutatva a keleti fala (S29). A keleti falában levő ajtó, amely jelenleg használaton kívül van, archív felvételek alapján úgy tűnik, hogy reneszánsz vagy barokk kerettel rendelkezett. A szonda célja a keret azonosítása és feltárása volt. A kutatás során kiderül, hogy a keretnek semmi nyoma, a kőfalon egyenesen a 20. század eleji helyreállítások alkalmával felvitt vakolat található. Bizonyára stukkóból készült a keret, ami a barokk korszakra utal. A helyreállítás során leverték, és ma már semmi nyoma.

Első emelet

E1-06

A helyiség, amely az északi és a barokk szárnyat köti össze, két szondával volt megkutatva (S48, S49). Az S48-as szonda a refektórium armírozott sarka és a barokk szárny kapcsolatát tisztázta. A két fal közötti elválás egyértelműen körvonalazódott. A nyugati fal (azaz a refektórium fala) kőfal, rajta középkori vakolattal. Ehhez építették a 18. századi falat. Mindkét falon új vakolat a 20. század elejéről, rajta kb. tíz glett- és meszelésréteg. A másik szonda esetében, a kutatás eredménye nem ennyire egyértelmű. A keleti falat 20. század eleji téglaköpenyezés takarja, ami miatt nem lehetett eldönteni, hogy középkori, vagy 18. századi. A déli fal úgy tűnik középkori kőfal. Mindkét falon ugyanazon új vakolat, 5-6 meszelésréteggel.

Második emelet

Folyosó

A folyosót a nyugati oldalon egy válaszfal két szakaszra osztja. A nyugati szakaszt két szondával (S35, S36), a keletit szintén két szondával (S40, S41) kutattuk meg. Az első két szonda tanúsága szerint a folyosó déli fala középkori kőfal, a 20. század eleji helyreállítás alkalmával azonban téglával javították, a szonda feletti ablak rézsűjét és köténnyfalát kifalazták. A válaszfal a helyreállítás alkalmával emelt vegyes fal. A folyosó északi faláról csak azt lehetett megállapítani, hogy a helyreállításkor téglával köpenyezték. Az S36-os szondánál két vakolatot lehetett megfigyelni: a korábbi fehér, a későbbi szürkés színű. Mindkettő a helyreállításkor került a falra. A világos színű a helyreállítás első éveiben, a szürke pedig az utolsó években (1907-1908), amikor a falba illesztették az E2-04-es helyiség neogótikus ajtókeretét. Az új vakolaton öt meszelés található.

A folyosó keleti végében megnyitott két szonda is hasonló jelenségekről tanúskodik. Az északi falat a helyreállításkor téglával köpenyezték. A déli oldalon a szonda feltárta a folyosó sarkát, ahol a keleti szárny irányába fordul. Középkori kőfal, 18. századi téglatömítéssel. A saroknál a keleti folyosót téglával falazták el. Erre a téglafalra is kiterjedt a szonda.

E2-04

A helyiség három szondával volt megkutatva (S13, S14, S15). Nyugati faláról egyértelműen meg lehetett állapítani, hogy középkori kőfal. A benne levő gótikus ablak rézsűjét a helyreállításkor kijavították. A déli és az északi is középkorinak tűnik, de a 20. század eleji helyreállítás alkalmával téglával köpenyezték őket. Ugyanakkor vakolták ki a teljes helyiséget.

E2-06

A helyiség észak-nyugati sarkát kutattuk meg egy szondával (S39). Az északi középkori kőfal. A keleti fal téglával van köpenyezve. A köpenyezésre a 20. század eleji helyreállítás alkalmával került sor. Ugyanakkor vakolták a helyiséget, rajta glett és hét meszelésréteg.

E2-10

A helyiség, amely az északi és a barokk szárnyat köti össze, egy szondával volt megkutatva (S42). A szonda a refektórium armírozott sarka és a barokk szárny közötti kapcsolatot tisztázta. A két fal közötti elválás egyértelműen körvonalazódott. A nyugati fal (azaz a refektórium fala) kőfal, rajta középkori vakolattal. Ehhez építették a 18. századi falat. Mindkét falon új vakolat a 20. század elejéről, rajta hat meszelésréteg.

NYUGATI LÉPCSŐHÁZ

A kolostor nyugati lépcsőháza az északi és a nyugati szárny között helyezkedik el. A 18. században építették, a 20. században pedig részben átalakították. Több jelenség azonban arra utal, hogy a középkorban is itt közlekedési csomópont volt. A lépcsők kiosztását illetően, úgy az első emeletre, mint a másodikra, háromkarú lépcső vezet két-két pihenő által megszakítva. Mindössze két szondával lett megkutatva (S5, S21), mivel 2013 folyamán nagyobb felületeken verték le a vakolatot, különösen a földszint és az első emelet között, illetve az egész lépcsőházban lekaparták a korábbi meszelés- és festésrétegeket. Segítette a kutatást, hogy a lépcsőház déli falába, az első és második emelet járószintjének magasságában a vonóvasak számára mély fészket véstek a falba, ami további falazási részletek megfigyelését tett lehetővé.

A lépcsőháznak az északi és a nyugati fala középkori eredetű kőfal. Ezt a legjobban az északi fal földszint és első emelet közötti szakaszán lehetett megfigyelni. Közvetlenül az első lépcsőfok felett egy lefaragott konzol látható, körülötte és felette illesztési téglák, illetve nincs kizárva, hogy a gótikus boltozat tégláinak az íve. A konzol arra utal, hogy itt fordult be a középkori kolostor boltozott kerengője, amit a 18. századi átépítés alkalmával azonban elbontottak, a konzolt pedig lefaragták. Szintén az északi falon, a konzoltól nyugatabbra, élszedett profillal ellátott függönyíves záródású ajtó kerete került elő. Az ajtónyílás szélessége 80 cm. Az ajtót átvágta a második emeletre vezető lépcsőkar, így a függönyíves záródás a következő emeletre vivő lépcső felett látható. Az ajtó kőből kirakott áthidaló íve az E1-04-es helyiségben figyelhető meg, ahova az ajtórézsű nyílt. Rézsűjében 10 meszelésréteg. Ez az egyedüli hely a kolostorban, ahol több 15-17. századra datálható meszelésréteget lehetett megfigyelni. Hosszú időn keresztül és gyakran használt ajtóról van szó, amire a küszöbkő erős kopása utal. A küszöbszint magassága nem igazodik a lépcsőház jelenlegi szintjeihez, ami arra utal, hogy ugyan a középkorban is itt közlekedtek, de más volt a lépcsőház szintbeosztása. A lépcsőház nyugati fala is középkori eredetű. Kőfalazatát a földszint és az első emelet közötti szakaszon lehetett megfigyelni. Ide egy ablakot illesztettek, talán még a középkorban, amelynek rézsűjét és köténnyfalát Möller falaztatta ki. Ezt a jelenséget kívülről, az épület nyugati homlokzatán is meg lehet figyelni. A második emelet magasságában a nyugati falba két ablakot vágtak. Ezek közül a felső középkori eredetű, az alsót talán csak a 18. században illesztették oda. A lépcsőház felől ugyan nem sikerült tisztázni az északi és a nyugati fal viszonyát (S21), a nyugati homlokzat kutatása azonban fontos eredményhez vezetett (lásd ott).

A mostani lépcsőházat a 18. században építették. Az itt beforduló középkori kerengőt felszámolták, a gyámköveket lefaragták, a függönyíves ajtót pedig terméskővel és téglával elfalazták. Délről új falat emeltek, amelynek vegyes falazatát mindkét emelet magasságában meg lehetett figyelni. A déli fal építése miatt számolták fel az első emeleti gótikus ablakot (lásd a nyugati szárny első emeleti folyosójának leírásánál). A középkori északi és nyugati, illetve a 18. századi déli fal által közrezárt térben, a középkorból megörökölt nyugati ablakokat is figyelembe véve, építették meg a lépcsőház kétszer háromkarú lépcsőjét. A karok által közrefogott orsófal szintén 18. századi. A második emelet magasságában építőanyagként használt gótikus ablakosztó került elő a falazatában. A barokk-kori lépcsőfokokat sajnos 1950-es években elbontották, nem lehetett megállapítani milyenek voltak. A földszint és első emelet közötti két pihenő fölé élkereszt-boltozatot raktak, a pihenő mellett, a déli falban pedig egy nagyobb fülkét alakítottak ki. Az első és a második emelet közötti pihenők felett nem tudjuk milyen boltozat épült, mivel ezeket Möller síkmennyezettel helyettesítette. A függönyíves ajtó felületét bevagdosták, a lépcsőházat kivakolták és meszelték.

Möller a helyreállítás során elég jelentős felületről leverette a 18. századi vakolatot. A lépcsőház emeletén, az északi és nyugati falat téglával köpenyezte, az ablakok rézsűjét kifalazta. Az első pihenő felett, az északi fal sarkában megfigyelhető téglafalazásnak az okát nem sikerült meghatározni. Az emeleti pihenők felett síkmennyezettel zárta a teret. A gótikus ajtónak az alsó részét bevakolta, csak a felső, függönyíves részét tette láthatóvá. A lépcsőházat kivakolták, amin glett és további négy meszelésréteg volt látható.

A betonlépcsők, a nyugati szárny emeleti folyosóinak betonpadlójához hasonlóan, az 1950-es években készültek.

2013-2014 folyamán több felületen is leverték a korábbi vakolatot. Az északi fal földszinti szakaszát nem vakolták vissza. A déli falat, mindkét emelet magasságában, vonóvasakkal erősítették a homlokzathoz. A lépcsőházat újravakolták és kimeszelték, a lépcsőt és a pihenőket klinkertéglával burkolták.

NYUGATI SZÁRNY

A nyugati homlokzat

2015-ben itt 2 m magasan verték le a vakolatot, a homlokzat teljes hosszában, a fal kiszárítása érdekében. Láthatóvá vált a középkori kőfal, amelynek belső síkja, a cellák felől szintén meg volt kutatva. A falat északról armírozás zárja, délről pedig a templomhoz, pontosabban egy 18. századi falhoz csatlakozik. Esetleges pincére utaló szellőzőnyílás nem került elő. A falban az északról számított második és harmadik ablak között falelválás, sőt a jobb oldalon armírozás figyelhető meg. Nincs kizárva, hogy eredetileg ez volt a tervezett kolostor szélessége, amit végül a mostani sarokarmírozásig növeltek meg. Az elválás vonalában csatlakozik a homlokzati falhoz az északi szárny fala, amely szintén elválík a homlokzati fal mindkét szakaszától.

A 20. századi helyreállítás során jelentős falazatjavításra, köpenyezésre került sor, amihez Möller téglát használt. Ezt elsődlegesen a déli három ablak környékén lehet megfigyelni. Hasonlóképpen kijavította az északról számított harmadik ablak kötényfalát. A

falat szurokkal szigetelte és vakolta. Ezen négy glett és meszelésréteg. Az 1990-es években erre egy vékonyabb vakolatot húztak és újra festették a homlokzatot.

Földszint

Folyosó

A kolostor nyugati szárnya ugyan középkori eredetű, de jelentős átalakításon esett keresztül a 18. században: a középkori kerengőt válaszfalakkal cellákra osztották, az új folyosót pedig a belső udvarból választották le, amelyhez új falat emeltek, benne hármás árkáddal. A jelenlegi folyosónak tehát a nyugati fala középkori, a keleti fala pedig 18. századi. A nyugati falat két szondával (S12, S34), a keleti falat szintén két szondával (S6, S33) kutattuk meg. Az északi árkád köténnyeljáról teljes mértékben le lett verve a vakolat.

Legkorábban a folyosó nyugati fala épült. Középkori kőfal, benne a középkori kerengő három csúcsíves árkádja. A folyosó dél-nyugati sarkában megnyitott szonda révén reméltük megtalálni az egykori kerengő sarkát, de sajnos ezt szétverték a 18. században, amikor ide a P-23-as helyiség kürtőjének az aknáját alakították ki. A helyiségnek kívül fűtős kályhája lehetett, mivel a fűtőnyílás a folyosóra tekintett. Ezt a nyílást utólag téglával falazták el (S34). A nyugati fal északi végében az árkád és a lépcsőház bejárata között három falazástechnika figyelhető meg: bal oldalon, az árkád mellett, középkori kőfal, középen téglatömítés, jobb oldalon pedig barokk vegyes falazat. Ez utóbbi kettő között egyértelmű elválás látható. Ennek az a magyarázata, hogy az északi szárny kerengőjének árkádos fala a középkorban ide csatlakozott. A 18. században ezt elbontották, a falat pedig téglával javították ki. Amikor mellette megépítették a barokk lépcsőházat, akkor készült a vegyes falazat.

A folyosó keleti fala a 18. században épített vegyes fal. Erre, illetve a nyugati középkori falra helyezték az újonnan kialakított folyosó élkereszt-boltozatát. A gótikus árkádokat elfalazták, a falba kisebb ajtókat nyitottak. Az új folyosó kialakításához el kellett bontsák a középkori kerengő észak-nyugati sarkát, első sorban a legutolsó északi árkádot. A folyosó nyugati falát itt téglával javították ki. Az új folyosót vakolták. Ez a vakolat előkerült a nyugati fal északi végében, illetve a keleti fal déli végében (S33). Ez utóbbi helyen végzett kutatás azt is egyértelműen bebizonyította, hogy a barokk építkezéseknek két külön periódusa van. Ide csatlakoztatták ugyanis a kolostor déli szárnyának az udvari falát. Ez a fal, nemcsak hogy eltakarja a nyugati szárny déli barokk árkádjának a felét, hanem a két fal jól elkülönül egymástól (S33). A folyosó nyugati falának a déli és az északi végét is kissé visszabontották, összefüggésben a gótikus kerengő boltozatának az elbontásával. Ez az oka annak, hogy itt a középkori falba illesztették a kürtőt és a folyosóra nyitották a fűtőnyílását. Ezzel ellentétben, a nyugati szárny másik két kürtője a cellák újonnan épített válaszfalába került. Talán a barokk korszak emlékei azok a nagyméretű kő burkolólapok, amelyek ma is fedik a folyosó kétharmadának padlóját. A folyosó déli szakaszának deszkapadlója van.

A 20. századi helyreállítás során csak a szükséges helyeken verték le a korábbi vakolatot. Többek között újravakolták a lépcsőház melletti falat, illetve az északi barokk árkád falát. Az új vakolaton 12 meszelés- és festésréteg található. A folyosó három válaszfala is a 20. századból való.

P-23

A nyugati szárny délről számított első cellája. 2014-ben a vakolatot kb. 2 méteres magasságig leverték az oldalfalokról, az északi falról pedig teljesen. Keleti és nyugati fala középkori kőfal. A keleti falban található a középkori kerengő legdélebbi csúcsíves árkádja. Hogy a nyugati falban a középkorban is volt ablak, azt nem sikerült eldönteni. A 18. században építették az északi és a déli válaszfalakat (vegyes falazat), illetve boltozták a helyiséget (fiókos donga). Mivel az északi válaszfal takarja a fiókok végét, nincs kizárva, hogy nem egykorú a boltozattal, hanem későbbi. A gótikus árkádot elfalazták, ebbe kisebb ajtót nyitottak. Hasonlóképpen a kerengő déli folyosójára nyíló ajtót helyeztek el a déli falban, az északi falban pedig egy szegmensíves nyílást nyitottak a szomszédos cellára. A dél-keleti sarokban kályhasarkot alakítottak ki falba mélyített kürtőaknával, és ezzel állhat összefüggésben a déli fal fülkéje, amit azonban később még többször javítottak. A 20. századi helyreállítások alkalmával elfalazták és fülkévé alakították át az északi nyílást. Később a fülkét is befalazták. Hasonlóképpen abból a korszakból való a gótikus árkád elfalazása és ajtaja. Ezt ugyan még a 18. században elfalazták, de úgy tűnik Möller felújította. Kifalazták a déli ajtó, illetve a nyugati ablak részsűjét. Vakolták ahol szükséges volt, helyenként a barokk vakolat megtartásával. Rajta négy meszelésréteg. 2013-2014-ben az oldalfalokról leverték a vakolatot, a déli fal mellé pedig új kötényfalat emeltek. Ez a nyugati szárny konszolidációs munkálatainak képezte a részét.

P-25

A nyugati szárny északról számított első cellája. Egy szondával lett megkutatva a helyiség dél-nyugati sarkában. A nyugati fal kőfal, a déli pedig vegyes falazat. Ez megfelel a többi cellában is tapasztalt helyzettel, miszerint a nyugati fal középkori, a déli válaszfal pedig 18. századi. A legkorábbi vakolatréteg 18. századi, és egybefogja a két falat. A következő vakolat barnás, nagyobb homoktartalmú, szintén mindkét falon. Ezen további három 20. századra datálható vékony vakolatréteg figyelhető meg – a nyugati falon kettő, a déli falon egy –, amelyek azonban nem fordulnak be. Rajtuk négy festésréteg.

Első emelet

Folyosó

A folyosót keletről a kolostor udvari fala, nyugatról pedig a cellák határolják. Fala két szondával lett megkutatva (S2, S3). 2013 szeptemberében a cementpadló szélét mindkét oldalon feltörték a különféle vezetékek elhelyezése érdekében. Ezt követően a boltozat és az oldalfalak egy részéről leverték a vakolatot, ahol megmaradt, ott csak a korábbi festés- és meszelésrétegeket kaparták le.

A folyosót a 18. században építették a nyugati szárny celláinak kialakításával párhuzamosan. Ebből kifolyólag a folyosónak mindössze a nyugati fala középkori eredetű (azaz a középkori kolostor udvari homlokfala), a többi a barokk átépítéssel és a Möller-féle helyreállítással hozható összefüggésbe. A nyugati fal több szakaszán jelentős 18. századi beavatkozás figyelhető meg, ami több okra vezethető vissza: erre terhelték a folyosó boltozatát, három kéménykürtő aknáját vésték a falba, a három cella számára pedig három

ajtót nyitottak benne. A fal folyosó felőli síkja a középkorban a belső udvarra nézett. Lehet emiatt sem fektettek nagyobb hangsúlyt a vakolására, ugyanis a cellák irányába tekintő síkjával ellentétben, ahol elég hosszú szakaszon került elő a középkori vakolat, ezen az oldalán a fal úgy tűnik nem volt vakolva, mindössze a falazáskor kifolyt habarcsot dolgozták el. A folyosó nyugati falának legfontosabb középkori emléke egy középkori ablak töredéke, amit talán még Möller tett láthatóvá. Közvetlenül a lépcsőház mellett található, sarokra helyezve. Valószínűleg a barokk lépcsőház építése alkalmával bontották el a jobb oldalát, a felső fele pedig a boltozat építésének esett áldozatul. Mindössze a bal alsó sarka őrződött meg, a szárkő indításával. Profilja: ferde lemez és horony, amelyek a könyöklő ferde síkjába metsződnek. In situ darabnak tűnik. A mellette levő vakolat szondázása során (S3) három vakolatréteget sikerült elkülöníteni: a legkorábbi egy szürkés vakolat, amely az ablakkeret szélét is takarja, a következő a világosabb barokk vakolat, a harmadik pedig sötétebb szürkés vakolat a 20. század elejéről, amely a szomszédos ajtó részüjének a kifalazásával kapcsolatos. Ez a vakolat Möllernek 1908-ban kivitelezett munkáinál figyelhető meg.

A folyosót, mint említettem, a 18. században építették. Akkor emelték a keleti falat (vegyes falazat), amelybe három ablakot vágtak. Erre, illetve a középkorból megörökölt nyugati falra helyezték a folyosó élkereszt-boltozatát. Ez utóbbi falba vágták a cellákba vezető ajtókat, összesen hármat. A boltozat kiosztásával kapcsolatban érdemes megjegyezni, hogy nem igazodik az ajtókhoz, sőt a lépcsőház boltozatához sem. Mintha utólagos lenne hozzájuk képest. Nincs kizárva, hogy ez az eltérés a két barokk építkezéssel hozható összefüggésbe. Szintén a nyugati falba vészték a kályhák kürtőjének a fészket. Sajnos nem tudjuk mivel burkolták a folyosó padlóját. A padló alatti töltésből 17-18. századi leletek kerültek elő, többek között mázas kályhacsempe-töredékek, ami arra utal, hogy a későbbi módosítások során a töltést nem hordták el. A padló megbontása alkalmával lehetett megfigyelni, hogy a folyosó keleti és nyugati falát vonógerendával erősítették meg. A gerenda az E1-25 és E1-24 közötti válaszfalból indult, áttörte a folyosó nyugati falát, majd a keleti falba kötötték. A kolostor két barokk periódusára utalt egyértelműen a keleti fal északi ablakánál megfigyelt jelenség, ahova a déli szárny celláinak falát kötötték be, és eltakarták az ablak felét. A folyosó északi végébe nyílt a nyugati lépcsőház. Ennek a folyosóra tekintő téglafalazata is egyértelműen arról tanúskodott, hogy szintén a 18. századi átépítés emléke. A folyosó déli végére nyílt az a templomhajó melletti helyiség, amely délről zárta a cellasort (E1-21). A 18. században ez teljes szélességében a folyosóra nyílt. Möller ezt a helyiséget egybe nyitotta a felette levővel, a folyosó irányába elfalazta, a falba pedig kis ajtót nyitott. Csak 2014-ben bontották el a befalazást és síkfödémrel választották szét ismét a két teret (lásd E1-21). A barokk vakolaton kb. 3-4 meszelésréteg őrződött meg.

A Möller-féle helyreállítás során a folyosó északi keskeny falát köpenyezték, ebbe egy neogótikus kerettel ellátott ajtót illesztett. Elfalazta a folyosót az északi szárny folyosója irányába, illetve a már említett E1-21-es helyiséget. Ezeken a felületeken túlmenően nagyjából meghagyta a barokk átalakítás korából származó vakolatot, amit kijavított. Ezen kb. 10 festés- és meszelésréteg.

A folyosó cementpadlója valószínűleg az 1950-es években készült (lásd a második emeleti folyosó leírásánál).

2013-2014 folyamán több helyen leverték a meglazult vakolatot. Az E1-21-es helyiséget ismét megnyitották teljes szélességében a folyosó irányába. A keleti és nyugati fal

mentén megbontották a padlót a különféle vezetékek elhelyezése érdekében, majd az egész folyosót klinkertéglával burkolták, újravakolták és kimeszelték.

E1-21

Ez a tér a templom hajója és a nyugati szárny cellasora között található. Rendeltetése, úgy tűnik, mindig az volt, hogy lehetővé tegye az átjárást a templom és a kolostor emelete között. A 18. század óta két térből áll: egy nagyobbik térből a cellák folytatásában, és egy kisebbikből tőle nyugatra, amely a kolostor homlokzata elé ugrik. Ez utóbbi a 18. századi átalakítások alkalmával lett kialakítva, a kettő közötti közlekedést pedig egy boltíves nyílás teszi lehetővé. 2014 májusában a vakolat jelentős felületen lett eltávolítva, ami lehetővé tette a helyiség alaposabb vizsgálatát. A nagyobbik térben: az északi falról teljesen, a keleti fal el lett bontva, a déli falról részlegesen, nyugaton a boltíves nyílásról részlegesen, boltozatáról teljesen. A kis térben: nyugatra az ablak kötényfaláról teljesen, az északi falról egyáltalán nem, a déli falról részben, mennyezetéről részben.

A kolostor középkori fala sajnos ebben a helyiségben nem került elő. Ez pedig fontos lett volna annak érdekében, hogy megértsük, hogyan csatlakozott a kolostor a templomhoz. A barokk átalakítás során itt minden korábbi falat visszabontottak vagy gyökeresen átalakítottak. Középkori mindössze a helyiség déli fala, azaz a templom hajójának kőfala. Középkori vakolat nem őrződött meg rajta.

A kolostor 18. századi átépítése során a helyiség jelentős átalakításon ment keresztül. Az első emeletet egybe nyitották a második emelettel. Nem világos ennek mi lehetett az oka. Talán összefüggésben áll a templom karzatára vezető ajtóval, amely a két szint közötti magasságban áll és egy falépcsőn lehet az első emelet szintjére jutni. A barokk átalakítás emléke egy új fal építése, amelyet a templom észak-nyugati támpilléreinek a sarkából indítottak és a kolostor falához csatoltak. Ez a fal lényegében egy újabb kis térrel növelte a helyiség területét nyugati irányba. A barokk átalakítások emléke a boltozat, amely immár a második emelet magasságába került. A két szintet azért részben kettéosztották egy fa födémrel, de csak a helyiség északi felében. A második emelet magasságában ezen lehetett megközelíteni a folyosóról a kis térbe vezető ajtót. A nyitottan maradt déli oldalon falépcső vezetett a második emeletre. A 18. századi átalakítás során tehát egy közlekedési csomópontot alakítottak ki: innen lehetett kimenni a templom karzatára és közlekedni a két emelet között. A helyiség megvilágítását az első emelet magasságában oldották meg. A támpillértől induló falban nyitottak ablakot, a kolostor falát pedig egy széles boltíves áthidalással nyitották meg. A folyosó irányába a helyiség nyitott volt. Mindössze a nyugati kis tér volt kétszintes (téglából rakott síkmennyezete lehet a Möller-féle helyreállítás korából való). Az első emeleten az említett boltíves nyílás, a második emeleten pedig egy szegmensíves ajtó nyílt rá, amely ma ismét használatban van. A 18. századi átalakítások részét képezte az északi fal építése is, amelyben sok gótikus faragott követ használtak fel. Ezzel a fallal zárták a nyugati szárny hármass cellasorát az első és a második emelet magasságában. Helyén a középkorban is fal állt, ezt azonban visszabontották (lásd E1-23). A helyiségnek keleti fala nem volt, hanem teljes szélességében megnyitották a kerengő folyosójára.

A Möller-féle helyreállítással áll kapcsolatban, a kis helyiség északi falában, a keskeny ablak elhelyezése, és talán e tér síkmennyezete is. Vagy akkor, vagy valamikor

később, de mindenképpen a 20. század folyamán falat emeltek a kerengő és a helyiség között, ebbe pedig egyszerű ajtót nyitottak. Möller elbontotta a két szintet elválasztó famennyezetet és a második emeletre vezető lépcsőt. A mások emeleti tér ezáltal hasznavehetetlenné vált, a kis helyiségbe vezető ajtót is elfalazták.

2014-ben jelentős átalakításra került sor. Betonból síkfödémeket öntöttek és a két szintet ismét szétválasztották. Megnyitották a második emeleti 18. századi ajtót, ami által hozzáférhetővé tették a nyugati kis teret. A földszinten elbontották a kerengő irányába emelt új falat. Mindkét szintet újravakolták, egyedül az északi fal, benne számos gótikus kőfaragvánnyal, maradt vakolatlanul.

E1-23

Az egyik legjobban megkutatott szerzetesi celláról van szó, amely délről zárja a cellasort. 2013. szeptember és október között hat szondával lett megkutatva (S53, S54, S55, S56, S58, S68). Padlóját felszedték, majd 2014-ben teljes mértékben leverték a korábbi vakolatot.

A faljelenségek tanúsága szerint nyugati és keleti fala egyaránt középkori, amelyhez terméskövet és kváderzerűen nagyolt köveket egyaránt használtak. A padló alatt, mindkét oldalon, megőrződött a középkori vakolat. A keleti oldalon a mai ajtó alatt is megmaradt a vakolt fal. Ezen az oldalon azt is meg lehetett figyelni, hogy a vakolat, amelyen 4 meszelésréteg volt, a mai járószinthez viszonyítva 30 centivel mélyebben állt meg és igazodott egy időközben elbontott padlóhoz. Ez lehetett a középkori járószint. Ez az egyedüli cella, ahol középkori nyílásokat is meg lehetett figyelni. Ezek közül az egyiket a nyugati falban, azaz a kolostor főhomlokzatán. Elég nehezen értelmezhető ablakról van szó. Megmaradt részei úgy tűnik *in situ* darabok. Élszedett szemöldökköve maradt meg, kőből szépen kifaragva. Szárát ellenben kifalazták és vakolták, nem faragták. Rajta minimum öt meszelésréteget lehetett megkülönböztetni. Elhelyezkedése is érdekes a cellák mostani beosztása szempontjából, ugyanis az E1-23 és E1-24 cellák közötti válaszfal takarja, a két cellában pedig a szemöldökkő két vége látható csak. Nyílásának szélessége 120 cm körül lehetett. Szokatlan, hogy befele nem egy tokhorony, hanem az élszedett felület tekint. A nyílás furcsaságai arra is utalhatnak, hogy egy utólagosan tákolt ablakról van szó, még a barokk átalakítások előtt. A déli falban is előkerült egy nyílás töredéke. A falazott és vakolt rézsűs ív valószínűleg egy csúcsíves nyílásnak képezte a részét. Alsó és felső részét sajnos megrongálták a jelenlegi ajtó részüjének falazásakor. Mivel ezen a falon több hasonló nyílás nem került elő, úgy tűnik egyedülálló nyílásról van szó és nem árkádsorról.

A cella jelenlegi déli fala ugyan 18. századi, de helyén előkerült a középkori fal töredéke. Ezt a kőfalat a barokk átalakítások alkalmával jelentős mértékben visszabontották és csak a járószint magasságában került elő a csonkja. Kötésben volt a nyugati fallal, középkori vakolat azonban nem volt rajta. Középkori jellegére az is utal, hogy felette egyszerű, élszedett kerettel ellátott gótikus ajtó került elő. Mindössze a nyugati szárköve maradt meg *in situ*, a többi részét a barokk átalakítás alkalmával elbontották, de köveit még ugyanakkor falazó anyagként használták fel. Az *in situ* maradt rész legfelső réteggővén 15-16. századi bekarcolások őrződtek meg.

A 18. századi átalakítások során itt jelentős beavatkozásra került sor. Az emelet többi cellájához hasonlóan, ezt is most alakították ki. A déli falat visszabontották, a benne található

gótikus ajtó jelentős részét is elbontották. Ide új, vastagabb vegyes falat emeltek, amelyben számos gótikus faragott követ használtak fel. Az elbontott gótikus ajtó helyén szélesebb ajtót nyitottak, amelynek szegmensíves záródását és részsűjét a szomszédos déli helyiség felől lehetett megfigyelni. Ezt az ajtót még a Möller-féle helyreállítás előtt elfalazták, mivel nem szerepel az akkor készült alaprajzon. A nyugati oldalon befalazták az ablakot és érdekes módon új ablakot nem nyitottak. Ennek az volt az oka, hogy a templom támpillére felől egy külső fallal elzárták a cellából való kilátást. A keleti oldalon elfalazták a csúcsíves nyílást és benne a folyosóra nyíló ajtót helyezték el. Újonnan építették a cella északi falát, amelyhez követ és téglát egyaránt használtak. Ebben eredetileg ajtó volt vakolt, meszelt részsűvel (155 cm széles). Az újonnan épített északi és déli falra helyezték a cella boltozatát. A barokk kor emléke a kémény kialakítása a dél-keleti sarokban. A korábbi vakolatot leverték és újravakolták a cellát. A barokk vakolat csak kis felületeken őrződött meg, többek között az északi fal részsűjében és az elfalazott nyugati ablak mellett.

A 20. század eleji helyreállítás során elfalazták a szomszédos cellába vezető északi ajtót, ellenben megnyitották a nyugati ablakot, mivel elbontották az előtte húzódó barokk falat. Möller ide neogótikus ablakkeretet tervezett. Az ablak és az ajtó részsűjét téglával falazták ki, mindkettőt új nyílászáróval látták el. A cellát teljesen újravakolták. Erőteljesebb beavatkozásra a nyugati falon került sor, ahol az ablakrészsű kifalazása alkalmával kőpenyezték a fal nagy részét.

Azt követően, hogy a kolostorba zeneiskola költözött, itt mosdót rendeztek be, a falakat pedig csempével burkolták. 2014-ben leverték a korábbi vakolatot, újravakolták és meszelték a cellát.

E1-24

A nyugati szárny középső cellája. Mindössze egy szondával lett megkutatva 2013 januárjában (S1). Lényegében ezzel a szondával kezdődött a falkutatás. A cella észak-nyugati sarkában megnyitott szonda mindkét oldalon erősen roncsolt falat tárt fel. Ennek valószínűleg az az oka, hogy az északi válaszfalat, 18. századi építése alkalmával igyekeztek belekötni a középkori eredetű nyugati falba. Minden esetre az ebben a sarokban megfigyelhető jelenség erősen különbözik az északi válaszfal másik oldalával. Az E1-25-ös helyiségben ugyanis ez a két fal egyenletesen elválik, sőt a nyugati falon még a középkori vakolat is megőrződött.

A jelenlegi vakolat a Möller-féle helyreállítás korából való. Ezen több meszelés- és festésréteg. Ezek közül egy zöldes és egy rózsaszínű réteg volt színes. 2014-ben glettelték és festették a szobát.

E1-25

Az egyik legjobban megkutatott szerzetesi celláról van szó, amely közvetlenül a lépcsőház mellett található. Északi válaszfala a lépcsőháztól, a déli pedig a következő cellától választja el. Nyugatról a főhomlokzat fala, keletről a folyosó fala határolja. A cella 2013. augusztus és szeptemberben három szondával lett megkutatva, amikor a padlót felszedték (S37, S51, S52). 2014 májusában már nagyobb felületen távolították el a vakolatot az oldalfalokról, a boltozatról nem.

A falkutatás során egyértelmű lett, hogy a nyugati és a keleti fal középkori eredetű kőfal. A Möller-féle helyreállítás alkalmával, az ablak- és ajtókeretek beillesztése során,

jelentős mértékben megrongálták a falat. A kutatás jelentősebb eredményei közé tartozik, hogy a fal takarásban levő felületein – a járószint alatt és a válaszfalak csatlakozásánál – megőrződött a különben igen jó megtartású középkori vakolat, rajta egy meszelésréteggel. A következő periódusból egy vakolt felület őrződött meg a nyugati fal északi oldalán, amely egykoron ráfordult az északi falra, de erről leverték. Szürkés meszelésréteg borította. Talán a barokk építkezés emléke, de akár korábbi is lehet. A 18. századra datálható a cella kialakítása. Akkor építették az északi és déli válaszfalakt, és erre helyezték a boltozatot. Mindkét fal teljesen elválik a középkori falaktól. Helyenként 1-2 centiméteres rés tátongott közöttük, ami igen komoly statikai problémákat vetett fel az egész nyugati szárnyban. A falaknál vegyesen használtak követ és téglát, a boltozatot téglából falazták. A déli falból gótikus kőfaragványok kerültek elő: egy trapéztagos borda és egy horonnyal és pálcával díszített réteggő. A barokk átalakításhoz kapcsolódik a dél-keleti kályhasor kialakítása kéménnyel együtt, amihez kizárólagosan téglát használtak. Csak az új falak építése után verheték le a középkori vakolatot, azon a felületen amelyhez az építkezés után hozzáfértek. A barokk vakolat is azonban csak kis felületen maradt meg, mivel a Möller-féle helyreállítás során jelentős részét eltávolították. A 20. század elején a cella neogótikus ablakkeretet kapott, az ablak és az ajtó részüjét téglával falazták ki, a cellát pedig kivakolták. Ezen a vakolaton kilenc meszelésréteg volt, amelyek közül kettő zöldes árnyalatú. 2014-ben, különösen az oldalfalakon leverték a vakolat egy részét és az egész cellát újravakolták.

Második emelet

Folyosó

A folyosót keletről a kolostor udvari fala, nyugatról pedig a cellák határolják. Fala három szondával lett megkutatva (S16, S17, S65). 2013 szeptemberében a cementpadló szélét mindkét oldalon feltörték a különféle vezetékek elhelyezése érdekében. Ezt követően a boltozat és az oldalfalak egy részéről leverték a vakolatot, ahol megmaradt, ott csak a korábbi festés- és meszelésrétegeket kaparták le.

A folyosót lényegében a 18. században építették a nyugati szárny celláinak kialakításával párhuzamosan. Ebből kifolyólag mindössze nyugati fala középkori eredetű, a többi a barokk átépítéssel és a Möller-féle helyreállítással hozható összefüggésbe. A nyugati fal középkori eredetére utaló nyomok is igen csekélyek, mivel a fal igen megsínylette a 18. századi átépítést: erre terhelték a folyosó boltozatát, három kéménykürtőt véstek a falba, a három cella számára pedig három ajtót nyitottak benne. Emiatt többnyire csak a járószint alatt, és különösen a cellák felől lehet megfigyelni a fal középkori sajátosságait (lásd a cellák leírásánál), mivel itt a boltozatot a válaszfalakra terhelték. A fal folyosó felőli síkja a középkorban a belső udvarra nézett. Lehet emiatt sem fektettek nagyobb hangsúlyt a vakolására, ugyanis a cellák irányába tekintő síkjával ellentétben, ahol elég hosszú szakaszon előkerült a középkori vakolat, ezen az oldalán a fal úgy tűnik nem volt vakolva, mindössze a falazáskor kifolyt habarcsot dolgozták el.

A folyosót, mint említettem, a 18. században építették. Akkor emelték a keleti falát (vegyes falazat), amelybe három ablakot vágtak. Erre, illetve a középkorból megörökölt nyugati falra helyezték a folyosó élkereszt-boltozatát. Ez utóbbi falba vágták a cellákba vezető ajtókat, összesen hármat. Szintén ebbe a falba vésték a kályhák kürtőjének a fészket.

Sajnos nem tudjuk mivel burkolták a folyosó padlóját. A padló alatti töltésből 17-18. századi leletek kerültek elő, ami arra utal, hogy a későbbi módosítások során a töltést nem hordták el. A padló megbontása alkalmával lehetett megfigyelni, hogy a folyosó keleti és nyugati falát vonógerendával erősítették meg. A kolostor két barokk periódusára utalt egyértelműen a keleti fal északi ablakánál megfigyelt jelenség, ahova a déli szárny celláinak falát kötötték be, és eltakarták az ablak felét. A bekötött falból másodlagosan felhasznált reneszánsz ablakkönyöklő került elő (hasonlóra bukkantunk az E2-22-es helyiség déli falában). A folyosó északi végébe nyílt a nyugati lépcsőház. Ennek a folyosóra tekintő téglafalazata is egyértelműen arról tanúskodott, hogy szintén a 18. századi átépítés emléke. A folyosó e szakaszán nem tudjuk hogyan oldották meg a térlefedést, mivel ezt Möller teljesen átalakította. A folyosó déli végére nyílt az a templomhajó melletti helyiség, amely délről zárta a cellasort. A 18. században ezt csak egy deszkapadló választotta el az első emeletről, ahonnan falépcsőn lehetett felmenni egyenesen a második emeletre. Möller itt az első- és második emeleti helyiséget egybenyitotta, a második emelet magasságában pedig a folyosó irányába elfalazta. Csak 2014-ben bontották el az elfalazást és síkfödémrel választották szét ismét a két teret (lásd E1-21).

A Möller vezette helyreállítás során, a folyosó északi végében durvább beavatkozásra került sor. Ez azzal állt összefüggésben, hogy a második emelet magasságában a kolostor északi szárnyát újjáépítették. A lépcsőház előtti szakaszon a barokk boltozatot elbontották, helyette téglából sík mennyezetet raktak. A barokk boltozat visszabontása a lépcsőház mellett, a nyugati falon volt jól megfigyelhető az S65-ös szondában. A lépcsőház barokk vegyes falazata kivételével itt a többi 20. század eleji téglafal, vagy téglaköpenyezés. A falak erősítése végett vonóvasat használtak (a folyosó északi végének keleti oldalán figyelhető meg). A folyosó észak-nyugati sarkába két neogótikus ajtót helyeztek el. A nyugati a padlástérbe, az északi pedig az E2-04 helyiségbe vezet. Talán ekkor, vagy valamikor később falazták el az északi szárny folyosóját is. A folyosó teljes hosszában leverték a vakolatot és újravakolták. Rajta hét meszelés- illetve festésréteg volt megfigyelhető, egyiken sötétebb színű lábazati festés.

A folyosó cementpadlója alól a Világosság egyik 1953-as számának kis darabja került elő. Akkor öntötték tehát, amikor már a zeneiskola működött az épületben.

2013-2014 folyamán elég jelentős felületen verték le a 20. század eleji vakolatot, a megmaradt felületekről pedig lekaparták a festésrétegeket. A folyosó északi végében elbontották az északi szárny folyosóját elzáró falat, déli végében pedig a déli helyiség befalazását. A keleti és nyugati fal mentén megbontották a padlót a különféle vezetékek elhelyezése érdekében, majd az egész folyosót klinkertéglával burkolták, újravakolták és kimeszelték.

E2-20

A cella a nyugati szárny szélső, déli cellája. Fala három szondával lett megkutatva (S26, S66, S70). 2013-ban padlóját felszedték, a falakról a vakolatot és festésrétegeket részben eltávolították: az északi fal nyugati részéről a festésrétegeket, a keleti falról a vakolatot, a déli falról a festésrétegeket.

A nyugati szárny többi cellájához hasonlóan a nyugati és a keleti fal középkori eredetű. Mindkét oldalon, a járószint alatt, előkerült a középkori vakolat töredéke, rajta egy

világos és egy sötét szürke meszelésréteggel. A 18. században alakították ki a mai cellát az északi és a déli válaszfalak építése révén. Az északi fal, mai állapotában, lehet két periódus eredménye: vastagsága változik, benne két nyílás, az egyik ajtóként funkcionált a 20. század elejéig (lásd E2-21). Az élkereszt-boltozat szintén ebből a korszakból való. A barokk vakolat töredéke, rajta hat meszelésréteggel, az észak-nyugati sarokban, lefolyóvezeték akna takarásában került elő. Padlóját habarcságyba helyezték, amelynek töredéke a helyiség keleti felében került elő. A rajta levő bitumenes réteg, amennyiben nem utólagosan öntötték rá, arra is utalhat, hogy a habarcságy 20. század eleji.

A Möller-féle helyreállítás során az észak-nyugati sarokban aknát alakítottak ki a lefolyóvezeték számára, kifalazták az ablak részsűjét, a déli falat téglával köpenyezték, padlóját kelet-nyugat irányban fektetett deszkával burkolták. Erre később parkettát fektettek. A barokk vakolatot leverték, a helyiséget újravakolták. Ezen glett és további három meszelésréteg volt megfigyelhető.

Azt követően, hogy a kolostorba zeneiskola költözött, itt mosdót rendeztek be, a falakat pedig csempével burkolták.

2013-2014 folyamán a vakolat egy részét eltávolították (első sorban a csempézett felületeken), a korábbi festés- és meszelésrétegeket lekaparták, a déli fal egyenetlenségeit kijavították, a lefolyóvezeték aknáját elbontották, a korábbi padlóburkolatokat felszedték és padlófűtéssel látták el. A vakolathibákat kijavították és kimeszelték.

E2-21

A nyugati szárny középső cellája. 2014-ben a vakolat egy része el lett távolítva: az északi falról csak a glett- és meszelésrétegek, a keleti fal érintetlen maradt, a déli falról a vakolat egy része, az északi falról a glett- és meszelésrétegek, a boltozat északi süvegéről a glett- és meszelésrétegek, a többi süveg érintetlen maradt.

A feltárt felületek középkori falakat nem érintettek, de a szomszédos cellák adatai alapján a keleti és nyugati fal középkori lehet. A 18. században alakították ki a cellát, azaz megépítették az északi és a déli válaszfalat. A déli falból reneszánsz ablakkönyöklő került elő, amit falazó anyagként használtak fel. A déli oldalon szokatlanabb jelenséget lehetett megfigyelni: a falban, egymás mellett két szegmensíves nyílást nyitottak. Ezek közül a nyugatin keresztül közlekedtek, a keletit később elfalazták. Möller bontotta kis és alakította át fülkévé a csempekályha részére. Mivel a két nyílás sokat gyengített a déli fal szilárdságán, a barokk boltozatot ezen az oldalon nem a falra terhelték rá, hanem a sarkokba épített két falpillérre. Az élkereszt-boltozat szintén 18. századi.

A falakon és a boltozaton megőrződött a 18. századi vakolat, amit helyenként Möller javíttatott ki. A déli falat 2014-ben újravakolták és a cellát kimeszelték.

E2-22

A cella közvetlenül a lépcsőház mellett található, északról zárja a második emelet hármass cellasorát. Hat szondával lett megkutatva: S60, S61, S62, S63, S64, S69. 2013-2014-ben, a cella felújítása során, padlóját felszedték, a vakolatot csak igen kis területen verték le, a vakolaton található glett- és festésrétegeket azonban lekaparták.

A kutatás során egyértelmű lett, hogy az első emelethez hasonlóan, a cella keleti és nyugati fala középkori kőfal. Finom felületű vakolata megőrződött a járószint alatt és a barokk válaszfalak takarásában.

A 18. századi építkezések alkalmával alakították ki a cellát. Akkor emelték az északi és a déli falat. Noha nagy felületeken nem lett leverte a vakolat, a feltárt részek tanúsága szerint mindkét fal esetében kevesebb téglát használtak mint a többi barokk fal építésekor. A sarkokban nyitott szondák azt is egyértelművé tették, hogy a válaszfalakat igyekeztek a középkori falakba kötni. Ennek ellenére a sarkoknál mégis szétvált a kettő, helyenként 2-3 cm távolságra. A cella élkereszt-boltozatát az újonnan épült válaszfalakra helyezték. A déli oldalon, a boltozatindítás magasságában másodlagosan elfalazott ablakkönyöklő (egyszerű profilja alapján lehet gótikus vagy reneszánsz is). E korszak emléke a kályhasarok kialakítása a dél-keleti sarokban. Ebben a cellában lehetett megfigyelni azt is, hogy a vonógerendát, a keleti középkori falat áttörve, a déli válaszfalba fogták. Szintén itt került elő a barokk padló habarcságyának egy töredéke. A lenyomat tanúsága szerint 16 cm széles deszkákkal burkolták a padlót, kelet-nyugat irányban. A barokk vakolat elég nagy felületen megőrződött.

A kolostor 20. század eleji helyreállítása során téglával kijavították az ajtó és ablak rézsűjét, és mindkettőt új nyílászáróval láttak el. Csak ezeken a helyeken verték le a barokk vakolatot. Talán ebből a korból való az a deszkapadló is, amit 2013-ban szedtek fel.

A 20. században többször meszelték, illetve festették a cellát, a deszkapadlóra pedig észak-dél irányú hajópadlót fektettek. 2013-ban mindkettőt felszedték, a helyiséget padlófűtéssel látták el. Északi és déli válaszfalába hosszában a vonóvas fészket vésték ki. A vakolathibákat kijavították és az egész cellát újrameszelték.

DÉLI SZÁRNY

Első emelet

Folyosó

A folyosót délről a templomhajó fala, északról pedig a cellasor fala határolja. Keletről a keleti szárny, nyugatról a nyugati szárny zárja. Három szondával lett megkutatva (S7, S22, S57). 2013 októberében nagyobb felületen kezdték leválni a vakolatot, különösen a templom faláról. Hamarosan egy falkép jelenetei tűntek elő, aminek következtében a teljes falat feltártuk. Ez kiterjedt a templom diadalívének falára és a szentélyfalra is, ahol már a keleti szárny csatlakozik hozzá. Ahol a korábbi vakolat megmaradt, ott csak a korábbi meszeléseket kaparták le róla. Ugyanakkor bontották meg a folyosó padlóját is, az északi fal mentén.

A templom falának feltárása különösen fontosnak bizonyult. Rendszeresen rakott kőfal, rajta két vakolatréteggel. A legkorábbi az a vakolatréteg, amelyet a mostani járószinttől számítva 60 cm magasságig vittek fel a falra. Igényesen eldolgozott, sima felületű vakolat. Rajta festésnyomok kerültek elő, amelyekről kiderül, hogy egy nagyméretű falkép felső peremét képezik. A falkép a templom diadalívének falától indul és a hajófal teljes hosszára kiterjed. A folytonos szegélydísz fogja egységbe az egészet és utal arra, hogy a templom északi fala teljes szélességében festve volt. Felülről a szegélydísz zárta, vagyis a falkép nem terjedt ki a főpárkány magasságáig. Sajnos a falkép alja sem ismert. A földszinten semmilyen

ráutaló nyom nem maradt meg. A falkép két ház ábrázolásával indul. Az egyik emeletes igényes épület, a másinak csak a nyeregteteje látszik. A folytatásában festett csúcsíves és karéjos keretbe helyezett szentek sorakoznak. Csak a fejük felső része és a glória töredéke látszik, így azonosításuk lehetetlen. Két szó töredéke őrződött meg a falképen: *luce*, illetve egy másik szó, amelyik gótikus c majuszkulával kezdődik. A falképek feletti fal vakolatlan maradt. Később, sajnos nem tudni pontosan mikor, ezt is vakolták. Nincs kizárva, hogy ez valamilyen emeleti fatornác építésével áll összefüggésben, amely összekapcsolta a keleti és nyugati szárnyat. Ez takarta a falképet, vagyis inkább már a reformáció utáni periódusból való. Az új vakolat igazodik a korábbihoz. Nem annyira igényes, felülete hanyagul simított. Benne vannak olyan bekarcolások és díszítések, amelyek még a friss vakolatba kerültek bele. A többi már utólagos bekarcolás. Ezek közé tartozik egy 1670-es évszám. A bekarcolásnál használt betűtípusok is inkább egy 16. századi datálást tesznek lehetővé. A templom szentélyének faláról hiányoznak ezek a vakolatok. Itt egyszerűen csak a kifolyó habarcsot dolgozták el. A következő már a barokk vakolat.

A templom diadalívfalában élszedett gótikus ajtó északi szárköve és küszöbköve került elő. A meglehetősen szűkhelyre beszorított ajtó elég furcsa megoldásnak tűnik. Rendeltetése minden bizonnyal az volt, hogy az első emeletről ki lehetett menni a templom terébe egy erkélyre, vagy a földszintre. Felső részét a barokk boltozat építése alkalmával elbontották.

Amint azt sejteni lehetett, középkorra datálható fal került elő a folyosó keleti végében, ahol ez kissé kiszélesedik. Északi oldala lényegében egy tömör pillér. Itt fordul be északi irányba a folyosó. Ez nem más mint a templom diadalívét északról megtámasztó támív, amelynek pillére köré építkeztek. Amikor a 18. században megépítették a kolostor déli szárnyát, azt is ehhez a pillérhez csatlakoztatták. Az S7-es szondával éppen azon a helyen indult a kutatás, ahol a 18. századi fal csatlakozott hozzá. Utólag nagyobb felületen is eltávolítottuk róla a vakolatot. Tömör kőfal, ahol a kövek felülete arról tanúskodik, hogy még a középkorban, akár az első gótikus építési fázisban, valamilyen szerkezetet csatlakoztattak hozzá. A falban előkerült továbbá egy vakolt felületű rézsűs nyílás keleti oldala. A 18. századi építkezések sajnos elvitték alsó és felső részét. Mindezt két vakolatréteg takarta. Mindkettő a 18. század előttre datálható, akár 15. századi is lehet a korábbi. Ezek a vakolatok befutnak a barokk fal alá. Alig a harmadik vakolatréteg fogta össze a középkori és a 18. századi falat, rajta 7 meszelésréteggel. Mindezek a jelenségek arra utalnak, hogy noha a középkorban a kolostornak nem volt déli szárnya, az emeleti sekrestye előtere be volt építve és vakolva. Úgy is értelmezhetjük, hogy a keleti szárny részét képezte, ahol az a templomhoz csatlakozott.

A folyosót lényegében a 18. században alakították ki a déli szárny építése alkalmával. Akkor épült a vegyes falazású északi fal, amelyet keletről a támív pilléréhez, nyugatról pedig a már megépült új nyugati szárnyhoz csatlakoztattak. A folyosót boltozták, ami a templom falán található korábbi vakolatok, így a falképek roncsolásához vezetett. Elfalazták a diadalív falába nyitott gótikus ajtót. A templom falába szószékajtót, a szentély falába pedig oratóriumablakot nyitottak. A folyosót újravakolták, anélkül, hogy teljesen leverték volna a korábbiakat.

2013-2014 folyamán a meglazult vakolatot leverték, a középkori vakolatokat feltárták, a korábbi meszelés- és festésrétegeket pedig lekaparták. A folyosót újravakolták és meszelték, a padlót pedig klinkertéglával burkolták.

Cellasor

A kolostor déli szárnya öt cellából áll. A keleti cellát szondáztuk meg, mivel középkori falhoz csatlakozik (S4, S23). 2013-ban a korábbi padlóburkolatot felszedték (20. századi deszkapadló, rajta parketta), a meglazult vakolatot eltávolították, a korábbi meszelés- és festésrétegeket lekaparták. Mindez további megfigyeléseket tett lehetővé.

A cellasort a 18. századi építkezések második periódusában építették vegyes falazattal. A keleti cella keleti falában figyelhető meg csak egy cezúra, ahol ezt a szárnyat a középkori templom támívének a pilléréhez csatlakoztatták. A többi 18. századi vegyes falazat, rajta az eredeti vakolattal. Minden cellában kályhasarkot rendeztek be. Egy-egy kürtő két cellát szolgált ki. A falkutatás egyik legfontosabb felfedezése a keletről számított második cella (E1-17) nyugati falán előkerült falkép. A mellkép egy püspököt ábrázol pásztorbottal. A cellák barokk kori belső díszítését illetően ez az egyedüli emlék.

A cellákat a 20. század eleji restaurálás alkalmával felújították. A vakolatot a nyílások részsűje és a kürtők körül javították. A keleti cellában a 18. századi vakolatra felvitt második vakolatban a Román Népköztársaság korából származó újság egy darabja került elő. Azaz később is még folytak felújítások. A külső vakolaton 7 meszelés- és festésréteget lehetett megfigyelni.

2014-ben a cellákat padlófűtéssel látták el, parkettával burkolták, a vakolatot kijavították és kimeszelték. A középső cella (E1-18) folyosóra nyíló boltíves nyílását kibontották, majd ismét elfalazták, és a korábbi ajtót illesztették bele. A keleti cellát mosdóvá alakították át.

Második emelet

Folyosó

A folyosót délről a templomhajó fala, északról pedig a cellasor fala határolja. Keletről a keleti szárny, nyugatról a nyugati szárny zárja. Öt szondával lett megkutatva (S27, S28, S67, S75, S76). 2013-ban nagyobb felületen verték le a vakolatot, különösen a templom faláról, a korábbi meszelés- és festésrétegeket pedig lekaparták. Ugyanakkor bontották meg a folyosó padlóját is, az északi fal mentén.

Az első emeleten megfigyelt jelenségekhez hasonlóan, itt is igazolást nyert, hogy a templom falát kizárólag kőből építették, a kifolyt habarcsot pedig eldolgozták a fal felületén, mondhatni az első vakolatréteget képezve. Kb. 1,5 m magasságig jött elő a második vakolatréteg, amely az első emeletről indul és itt áll meg. Benne különféle, többnyire *hic fuit* bekarcolások vannak. Egy részüket még a puha vakolatba vitték bele, a többi utólagos. Ezekkel egykorú a gótikus ajtókereten található bekarcolások is: 1565, 1574. A jelenség arra utal, hogy itt valamilyen fatornácnak kellett lennie, amelyről ebben a magasságban is elérték a falat. A hajó falában szemöldökgyámos, élszedett kerettel ellátott ajtót sikerült feltárni. Az ajtó egyvonalban van a földszinti és az első emeleti (szószékajtó) ajtókkal. Vakolt részsűje a templom belsejébe vezet. Ettől keletre egy második ajtónyílás is előkerült. Keskenyebb és

alacsonyabb mint az előbbi. Oldalát vakolták. Azt nem sikerült eldönteni, hogy a két ajtó egykorú-e, vagy sem.

A folyosót lényegében a 18. században alakították ki a déli szárny építése alkalmával. Akkor épült a vegyes falazású északi fal, amelyet keletről a támív pilléréhez, nyugatról pedig a már megépült új nyugati szárnyhoz csatlakoztattak. A két középkori ajtót elfalazták (a keleti falazásából háromujjas borda töredéke került elő), a folyosót boltozták és újravakolták, anélkül, hogy teljesen leverték volna a korábbi vakolatot. Az első emelethez hasonlóan, a második emeleten is a szentély falába oratóriumablakot illesztettek. A folyosó keleti végét elfalazták, azaz leválasztották a keleti szárny folyosójától.

A folyosó cementpadlóját az 1950-es években öntötték.

A folyosó mindkét végében a 20. században további válaszfalakat emeltek, az oratóriumablakot elfalazták. Mindezeket 2014-ben elbontották. 2013-2014 folyamán a meglazult vakolatot leverték, a középkori vakolatot feltárták, a korábbi meszelés- és festésrétegeket pedig lekaparták. A folyosót újravakolták és meszelték, a padlót pedig klinkertéglával burkolták.

Cellasor

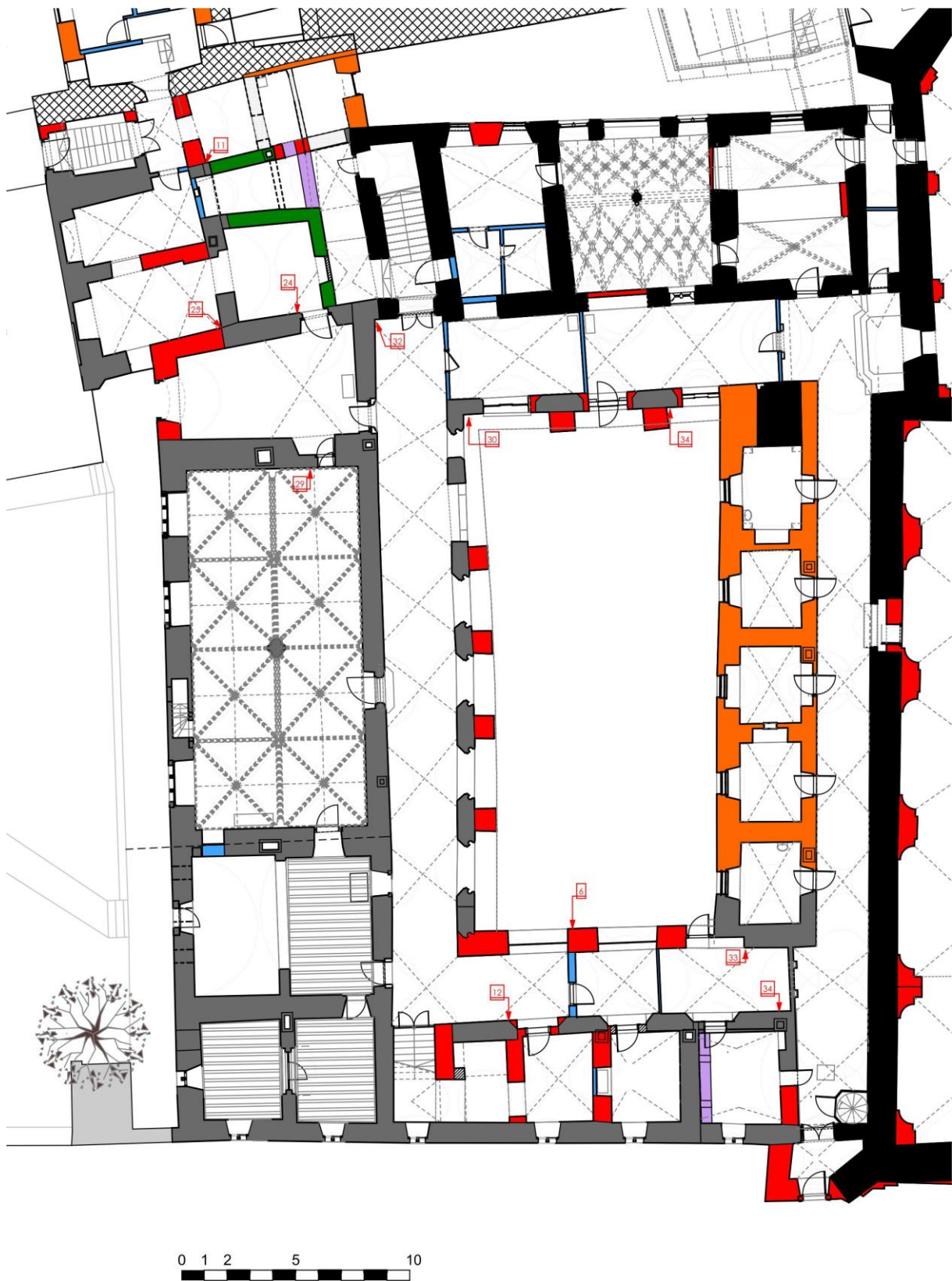
A kolostor déli szárnya öt cellából áll. 2013-ban a korábbi padlóburkolatot felszedték (20. századi deszkapadló, rajta parketta), a meglazult vakolatot eltávolították, a korábbi meszelés- és festésrétegeket lekaparták. Mindez további megfigyeléseket tett lehetővé.

A cellasort a 18. századi építkezések második periódusában építették vegyes falazattal. Az első emelethez hasonlóan a keleti cella keleti falában figyelhető meg csak egy cezúra, ahol ezt a szárnyat a középkori templom támívének a pilléréhez csatlakoztatták. A többi 18. századi vegyes falazat, rajta az eredeti vakolattal. Minden cellában kályhasarkot rendeztek be. Az első emeleti cellákkal ellentétben, itt minden cellának saját kürtője van. A falkutatás egyik legfontosabb felfedezése a nyugatról számított első cella nyugati falán előkerült füles ablakkeret szalagpereme. Ez a 18. századi építkezések első fázisában emelt nyugati szárny udvari ablakának a kerete, amelyet a déli szárny építése alkalmával eltakartak.

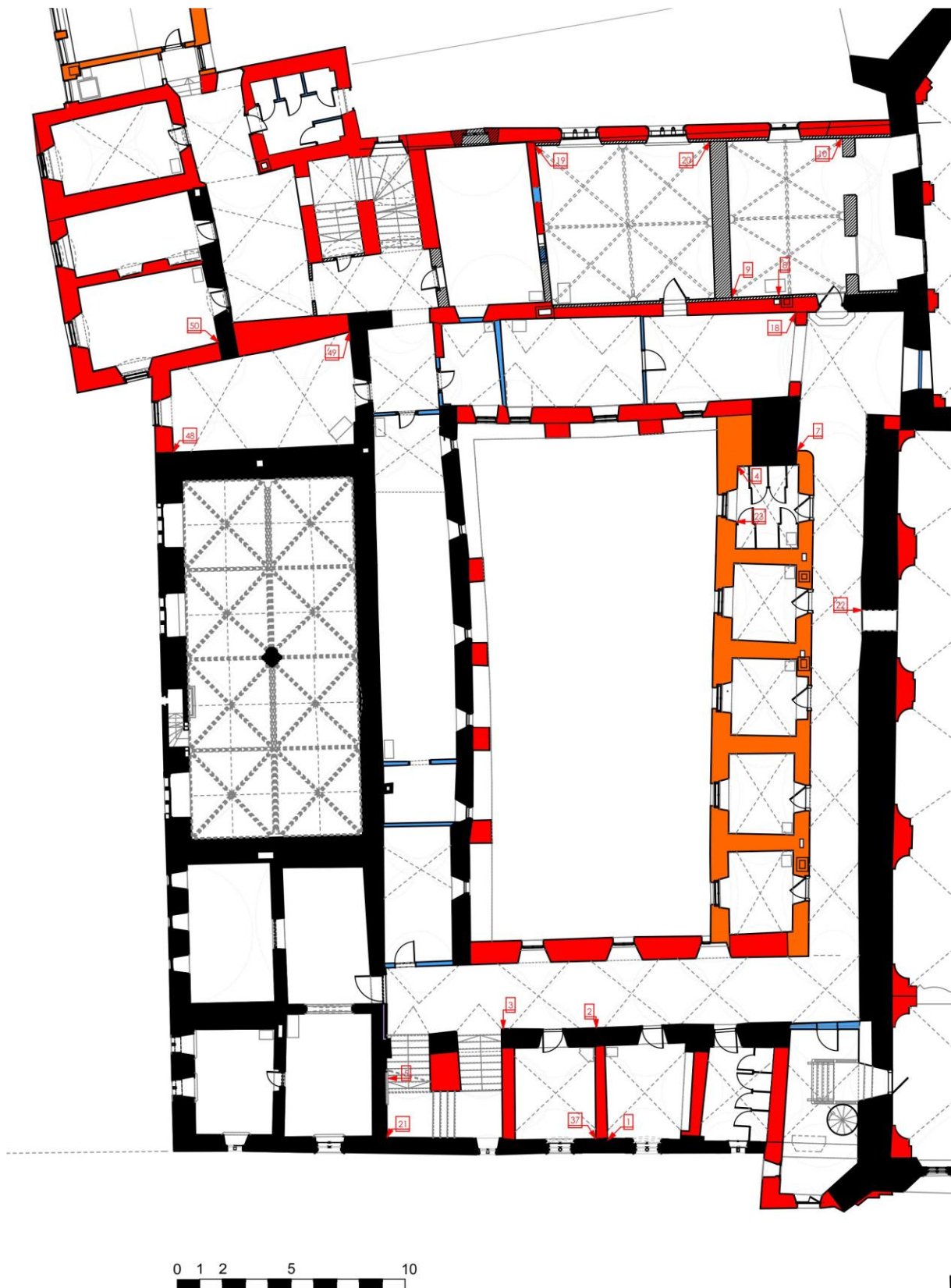
A cellákat a 20. század eleji restaurálás alkalmával felújították. A vakolatot a nyílások részsűje és a kürtők körül javították. 2014-ben a cellákat padlófűtéssel látták el, parkettával burkolták, a vakolatot kijavították és kimeszelték. A középső cella (E2-18) folyosóra nyíló boltíves nyílását kibontották, majd ismét elfalazták, és a korábbi ajtót illesztették bele. A keleti cellát mosdóvá alakították át.

Belső udvar

A kolostor belső udvarának keleti falán végzet kutatás célja az volt, hogy beazonosítsa a középkori árkádokat, amelyeket a 18. században elfalaztak, illetve, hogy tisztázza a támpillérek és a fal viszonyát. A keleti fal két szondával lett megkutatva (S30, S34). Az S30-as szondában előkerült az elfalazott gótikus árkád töredezett réteggöve. Pálcatagos profilja őrződött meg. A másik szonda nem tisztázta egyértelműen a támpillér és a fal kapcsolatát, ugyanis a támpilléren téglaköpenyezés található. Úgy tűnik, hogy nem középkori, hanem inkább 18. századi.

1. A kolostor földszintjének periodizációs alaprajza a falkutatási szondák megjelölésével

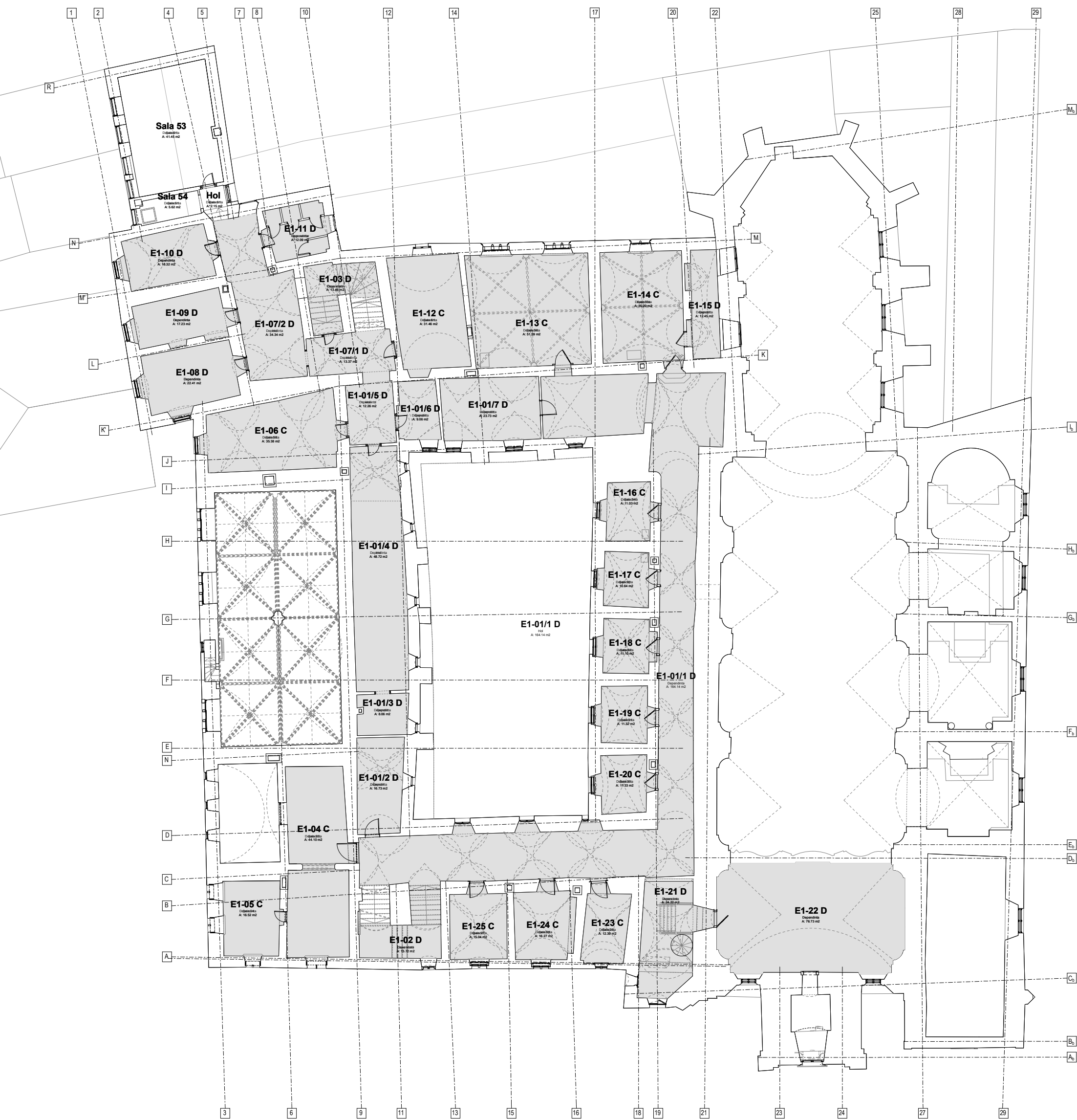

2. A kolostor első emeletének periodizációs alaprajza a falkutatási szondák megjelölésével

3. A kolostor második emeletének periodizációs alaprajza a falkutatási szondák megjelölésével

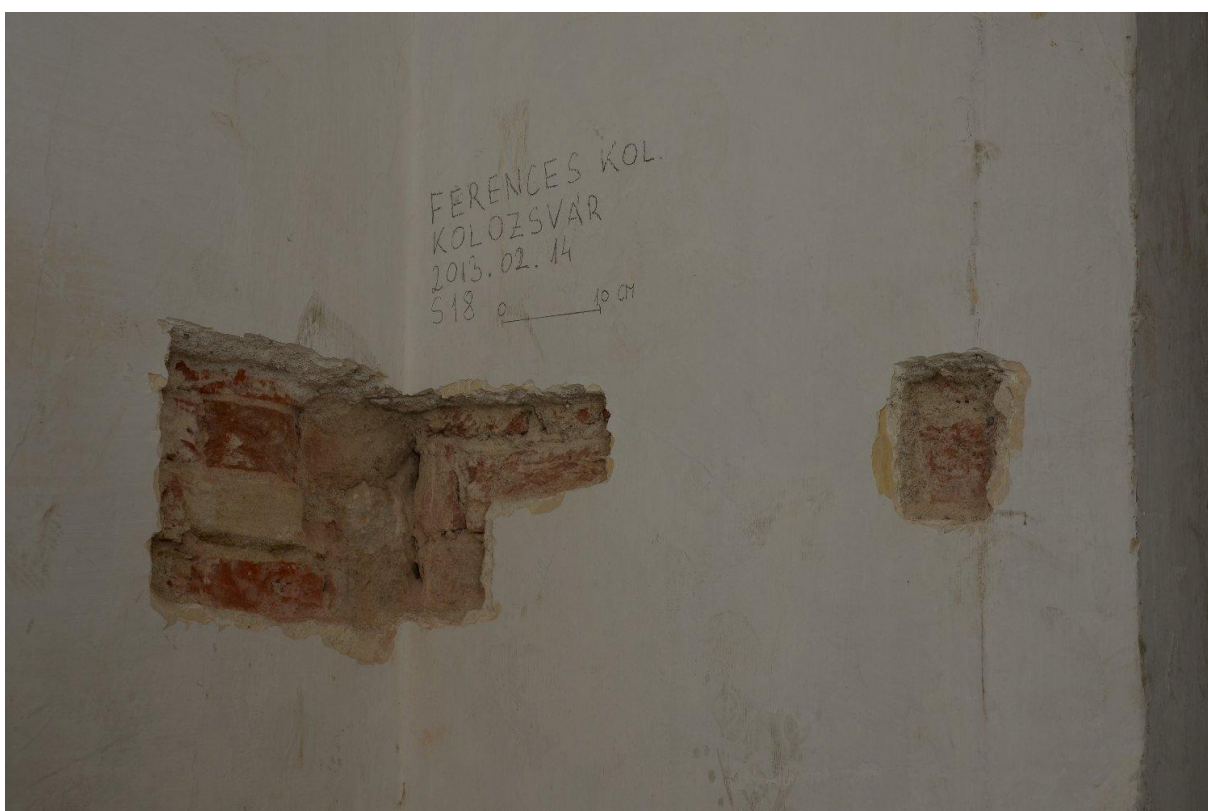

7. Keleti szárny, első emelet. A folyosó feltárás közben

8. Keleti szárny, első emelet. Az S18-as szonda

9. Keleti szárny, első emelet. Az S59-es szonda

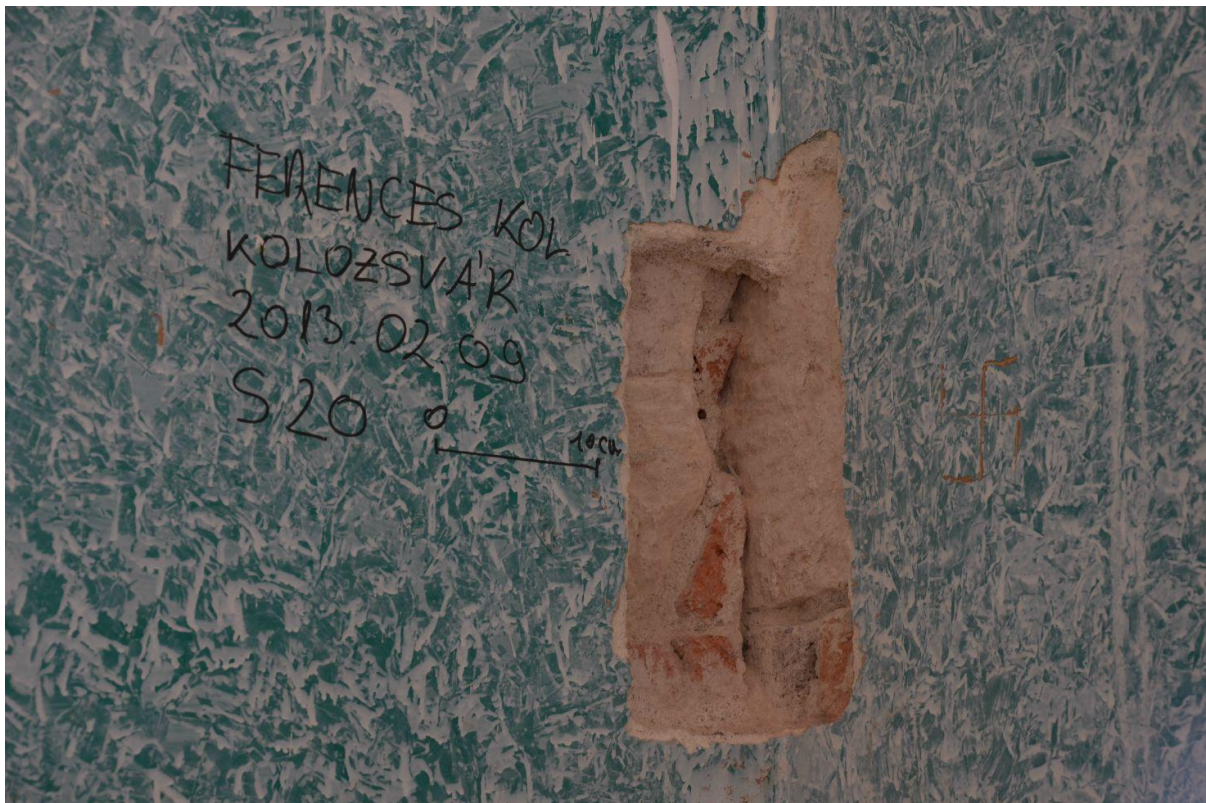
10. Keleti szárny, első emelet. A folyosó visszabontott középkori fala

11. Keleti szárny, első emelet. Az E1-13-as helyiség felújítás közben

12. Keleti szárny, első emelet. E1-13-as helyiség, S19-es szonda

13. Keleti szárny, első emelet. E1-13-as helyiség, S20-as szonda

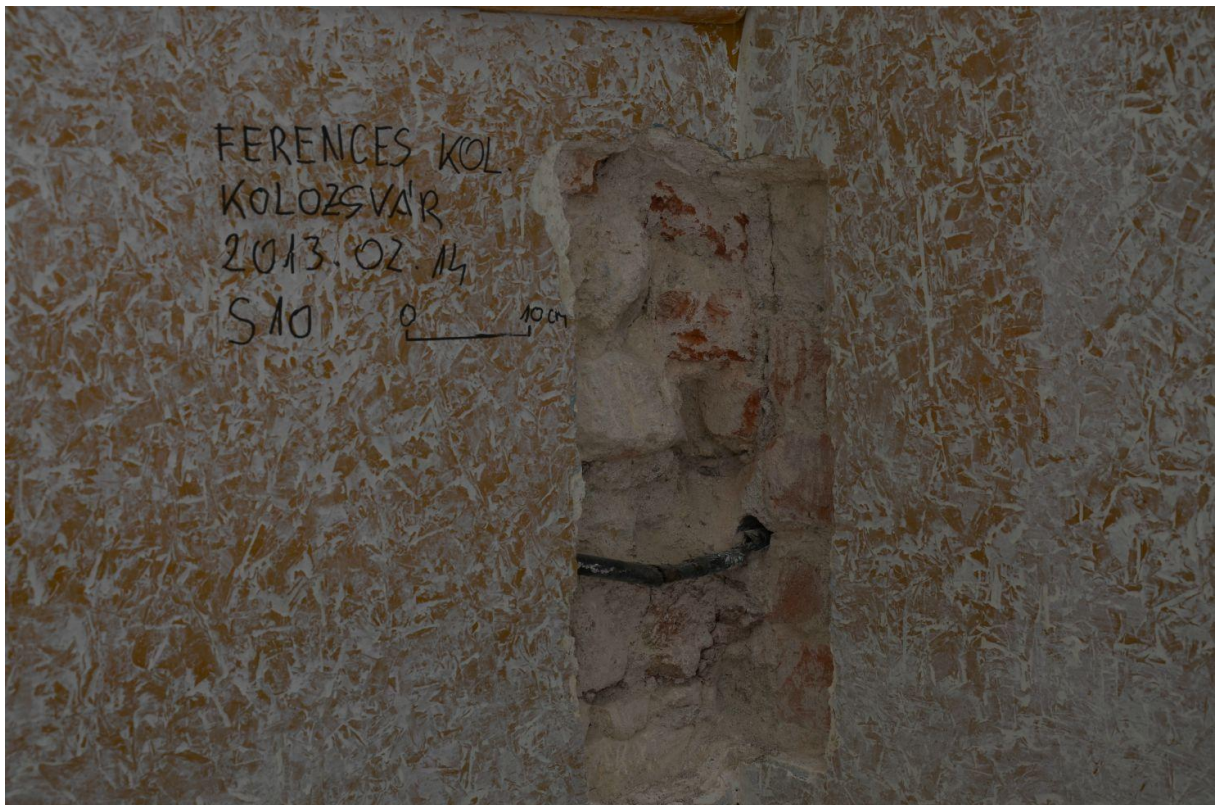
14. Keleti szárny, első emelet. Az E1-14-es helyiség felújítás közben

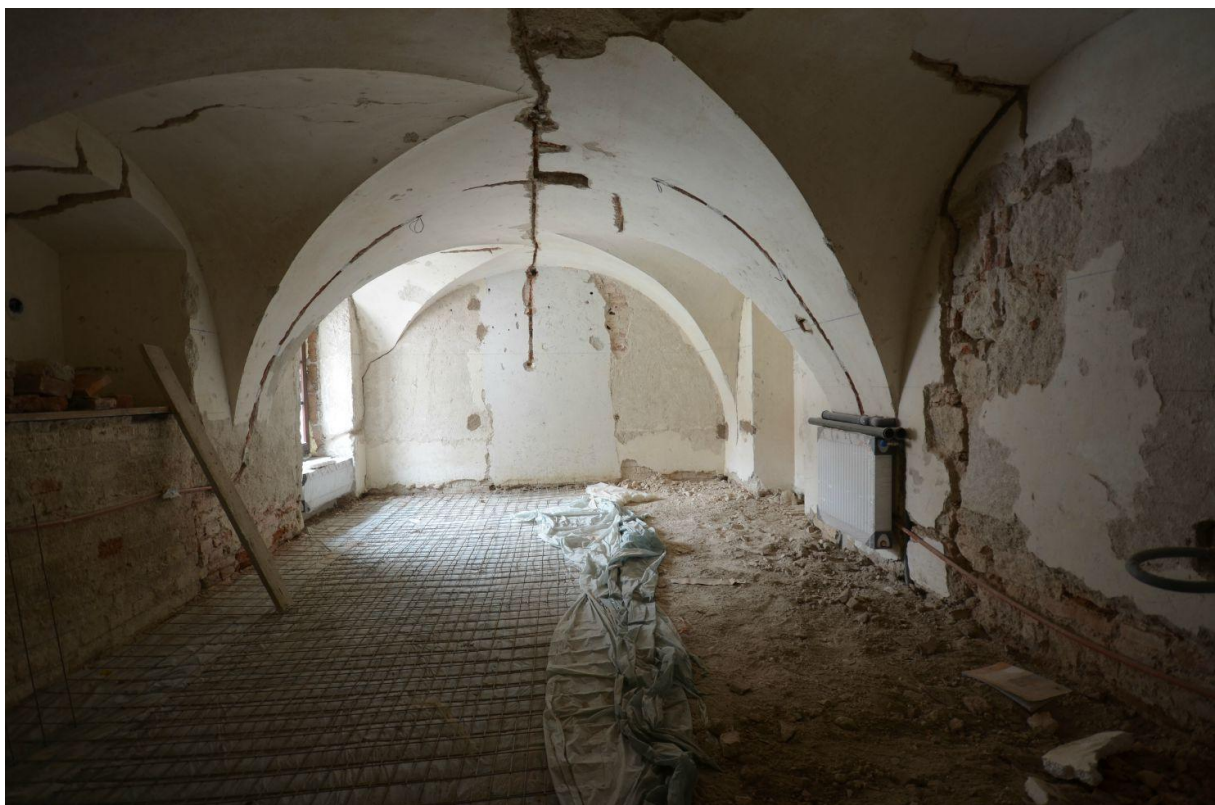
15. Keleti szárny, első emelet. E1-14-es helyiség, S8-as szonda

16. Keleti szárny, első emelet. E1-14-es helyiség, S9-es szonda

17. Keleti szárny, első emelet. E1-14-es helyiség, S10-es szonda

18. Keleti szárny, második emelet. A folyosó felújítás közben

19. Barokk szárny, földszint. P-09-es helyiség, S24-es szonda

20. Barokk szárny, földszint. P-10-es helyiség, S25-ös szonda

21. Barokk szárny, földszint. P-11-es helyiség keleti fala

22. Barokk szárny, földszint. P-11-es helyiség nyugati fala

23. Barokk szárny, földszint. P-12/1-es helyiség nyugati fala

24. Barokk szárny, földszint. P-12/1-es helyiség dél-nyugati sarkában feltárt korai fal

25. Barokk szárny, földszint. P-12/1-es helyiség északi fala

26. Barokk szárny, földszint. P-12/1-es helyiség déli fala

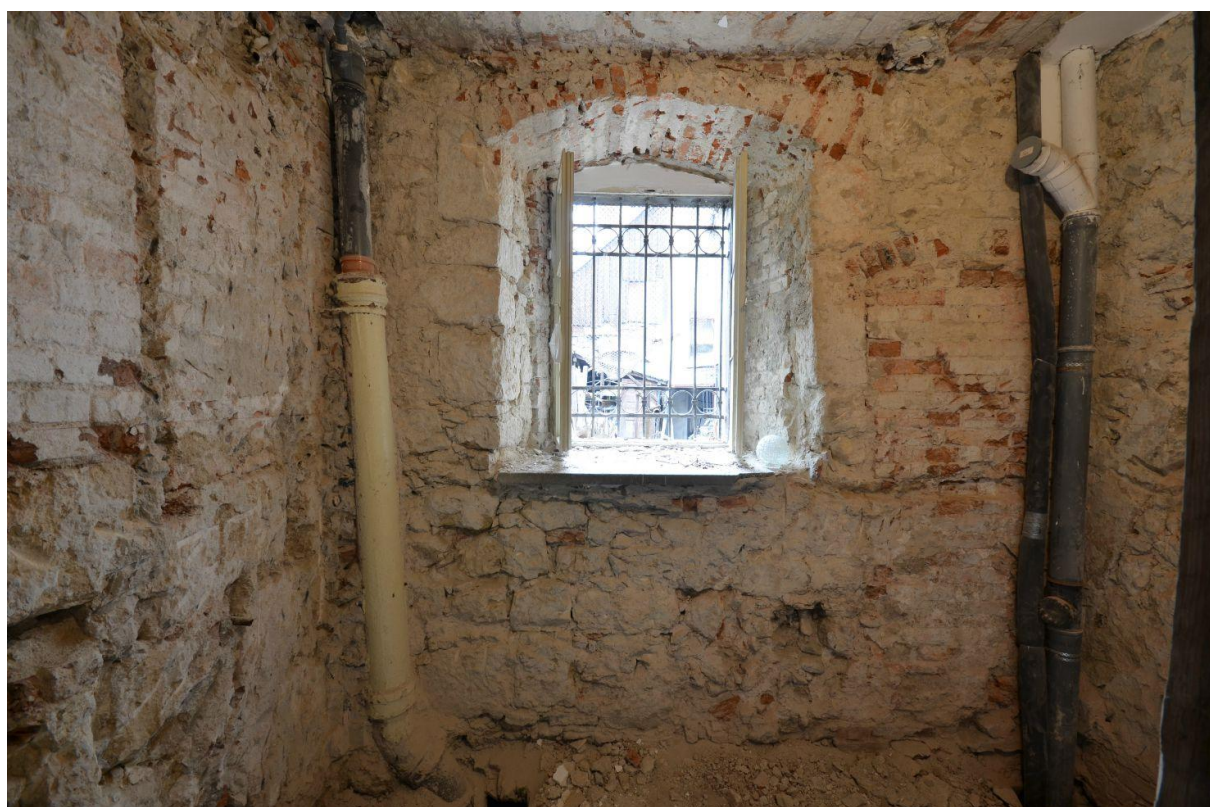
27. Barokk szárny, földszint. P-12/1-es helyiség keleti fala

28. Barokk szárny, földszint. P-12/3-as helyiség keleti fala

29. Barokk szárny, földszint. P-13/2-es helyiség nyugati fala. A boltíves nyílás kettős elfalazással

30. Barokk szárny, földszint. P-13/2-es helyiség déli fala

31. Barokk szárny, földszint. P-13/2-es helyiség keleti fala

32. Barokk szárny, földszint. P-13/1-es helyiség keleti fala

33. Barokk szárny, földszint. P-13/1-es helyiség nyugati fala

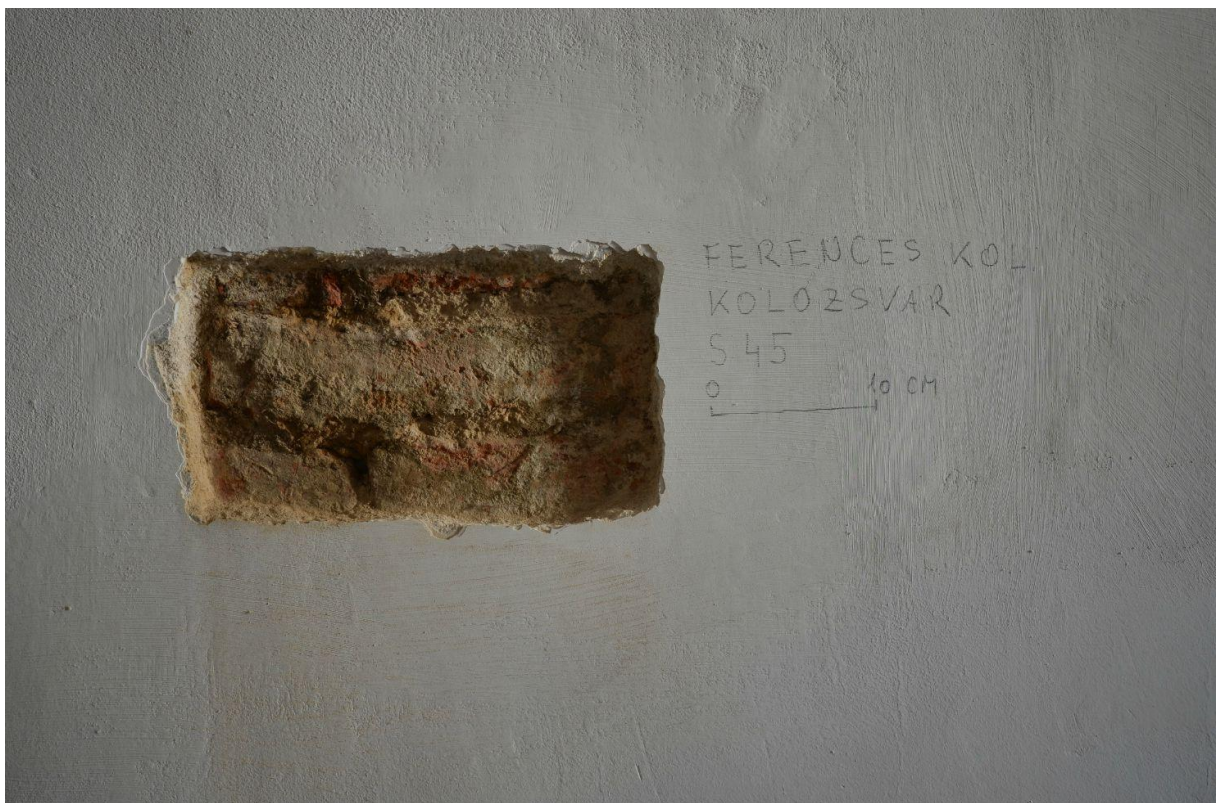
34. Barokk szárny, első emelet. E1-08-as helyiség, S50-es szonda

35. Barokk szárny, második emelet. E2-11-es helyiség, S43-as szonda

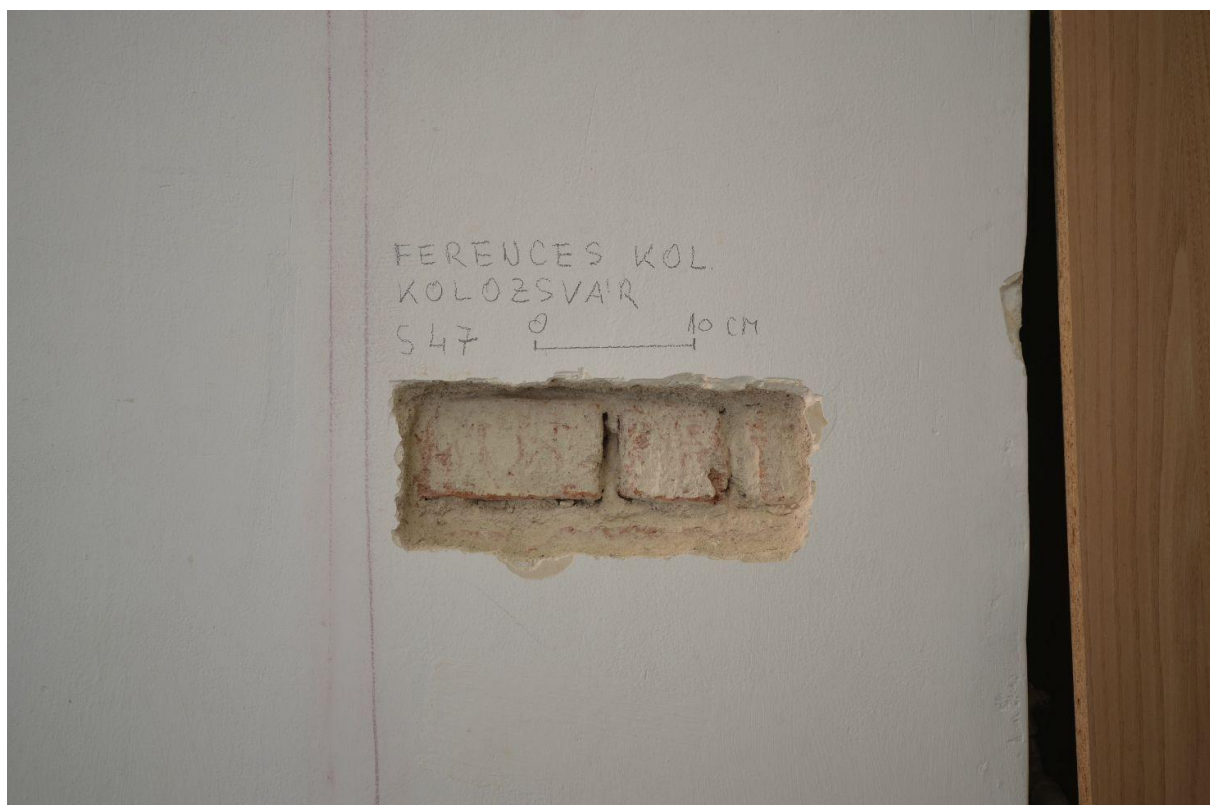
36. Barokk szárny, második emelet. E2-09-es helyiség, S44-es szonda

37. Barokk szárny, második emelet. E2-09-es helyiség, S45-ös szonda

38. Barokk szárny, második emelet. E2-09-es helyiség, S46-os szonda

39. Barokk szárny, második emelet. E2-09-es helyiség, S47-es szonda

40. Az északi homlokzat nyugati oldala

41. Az északi homlokzat középső szakasza

42. Északi homlokzat, S32-es szonda

43. Északi homlokzat, S38-as szonda

44. Az északi kerengő északi fala (nyugat felől)

45. Az északi kerengő északi fala (kelet felől)

46. Az északi kerengő keleti vége

47. A kerengő északi és nyugati folyosója

48. Északi szárny, földszint. P-04-es helyiség déli fala

49. Északi szárny, földszint. P-05-ös helyiség északi fala

50. Északi szárny, földszint. P-06-os helyiség (konyha) nyugati fala

51. Északi szárny, földszint. P-06-os helyiség (konyha) északi fala

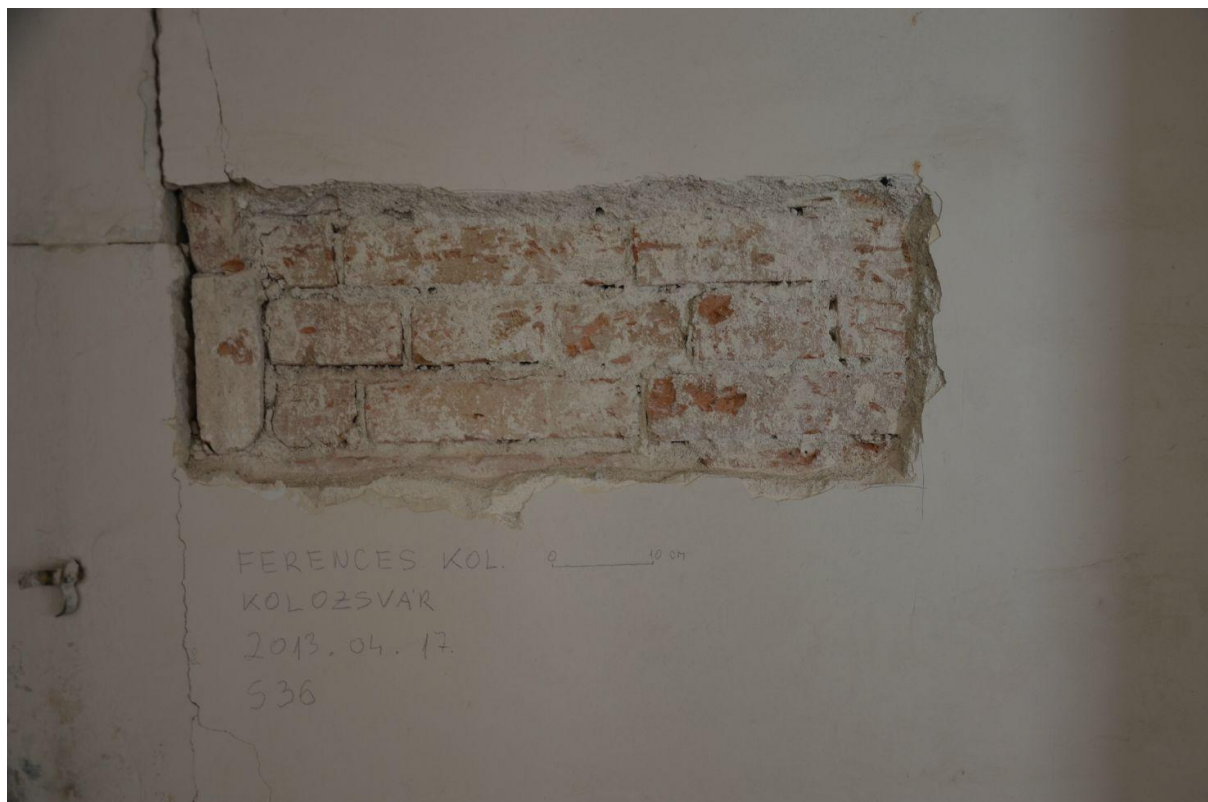
52. Északi szárny, földszint. P-07-es helyiség (refektórium), S29-es szonda

53. Északi szárny, első emelet. E1-06-os helyiség, S48-as szonda

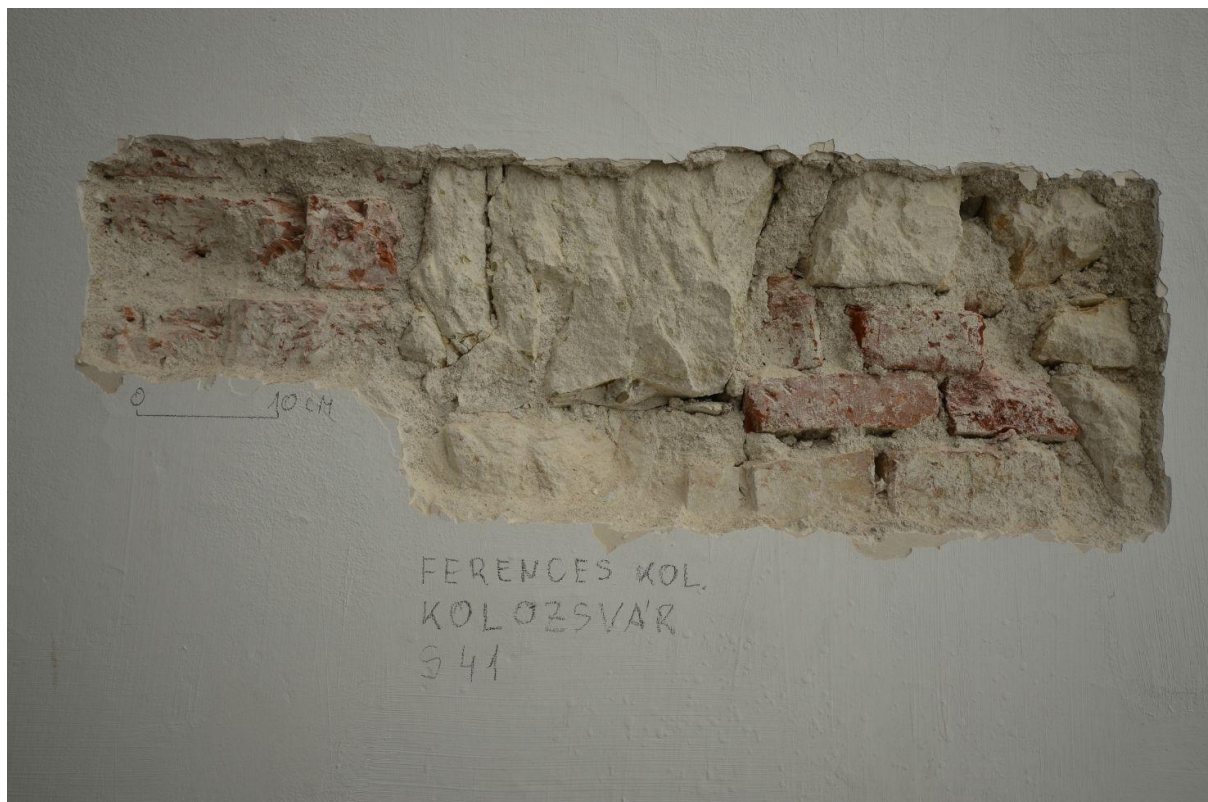
54. Északi szárny, második emelet. Északi folyosó, S35-ös szonda

55. Északi szárny, második emelet. Északi folyosó, S36-os szonda

56. Északi szárny, második emelet. Északi folyosó, S40-es szonda

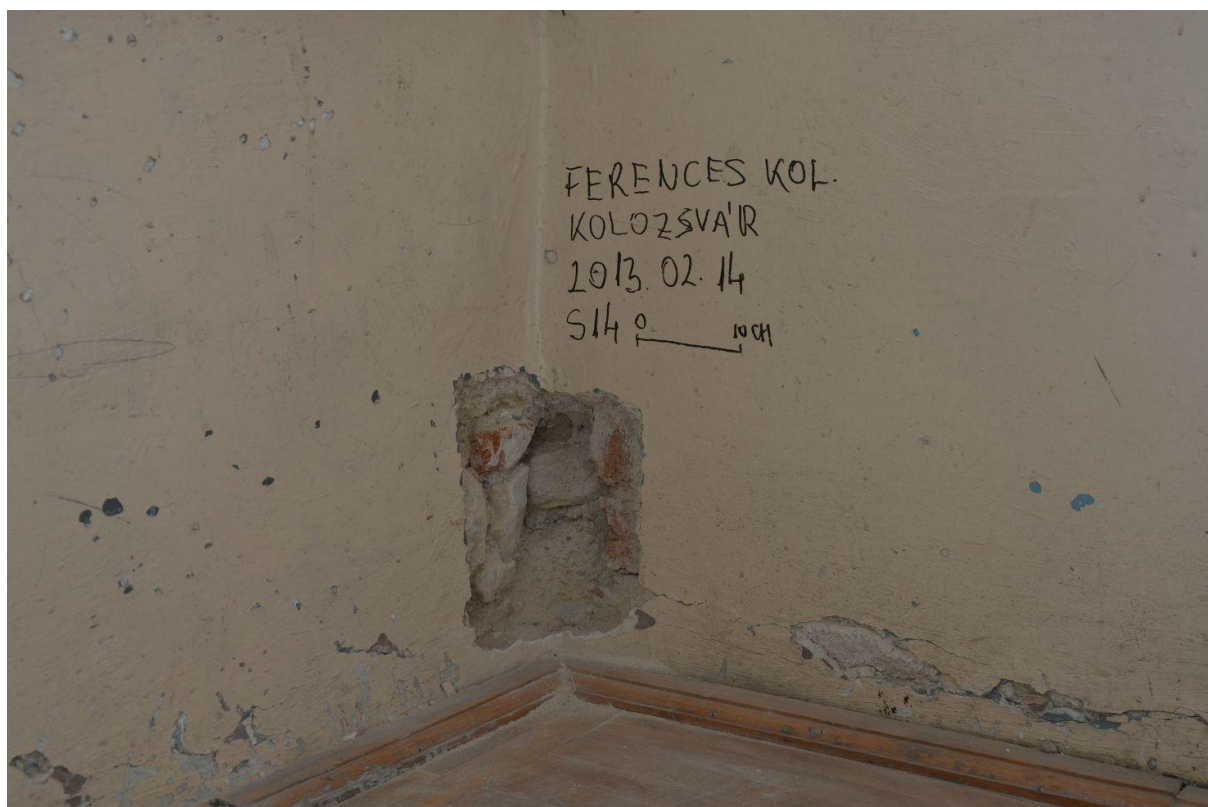
57. Északi szárny, második emelet. Északi folyosó, S41-es szonda

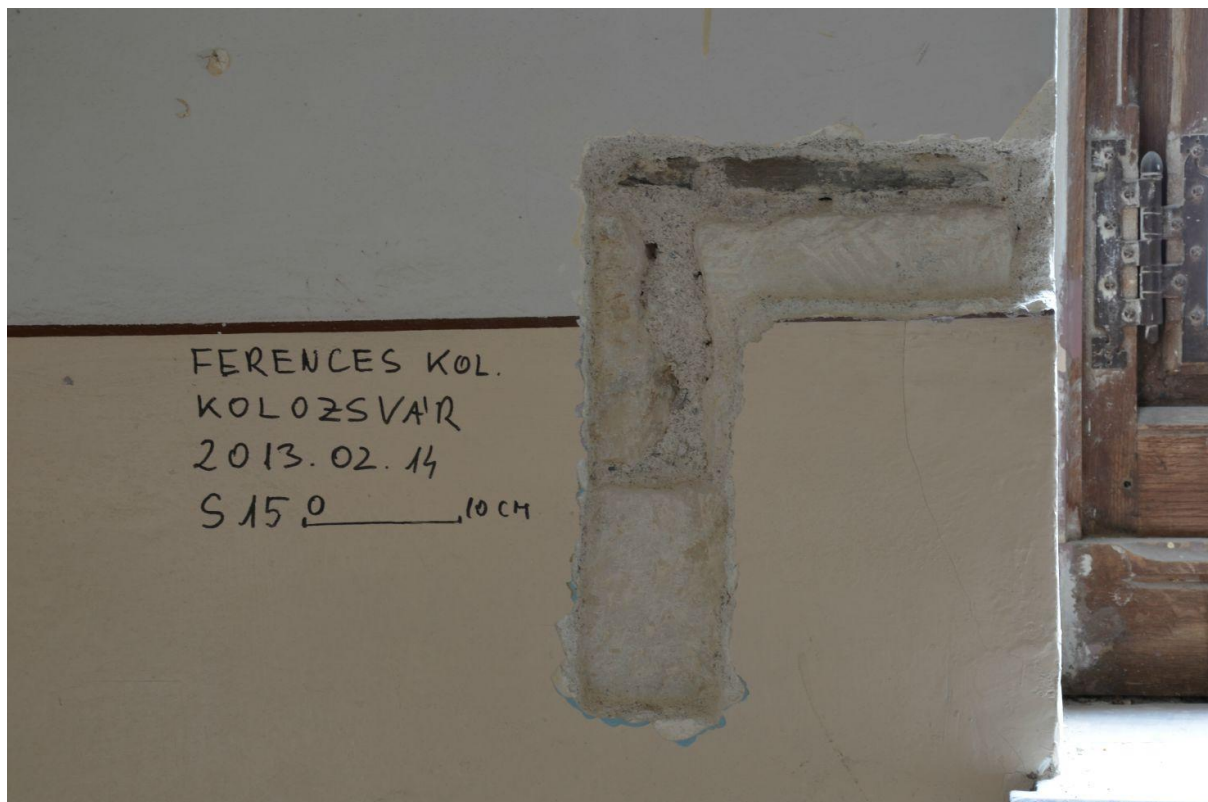
58. Északi szárny, második emelet. E2-04-es helyiség déli fala

59. Északi szárny, második emelet. E2-04-es helyiség, S13-as szonda

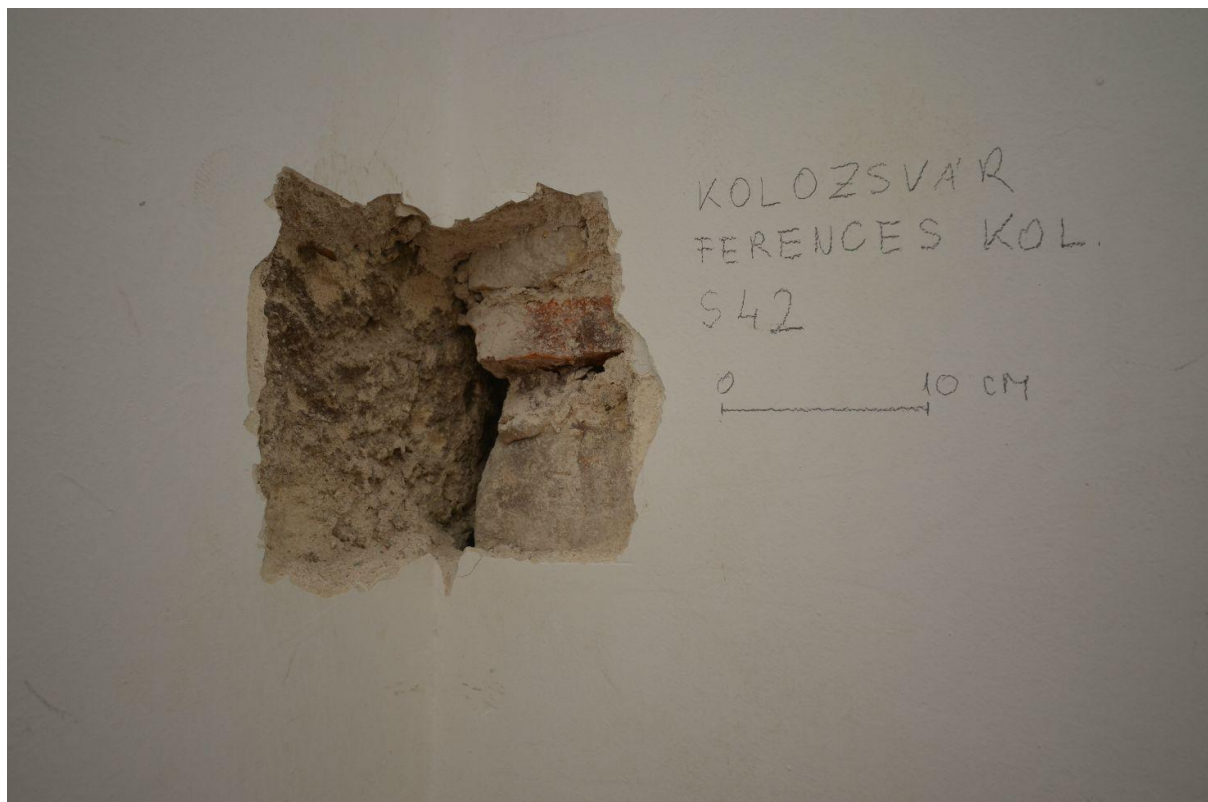
60. Északi szárny, második emelet. E2-04-es helyiség, S14-es szonda

61. Északi szárny, második emelet. E2-04-es helyiség, S15-ös szonda

62. Északi szárny, második emelet. E2-06-os helyiség, S39-es szonda

63. Északi szárny, második emelet. E2-10-es helyiség, S42-es szonda

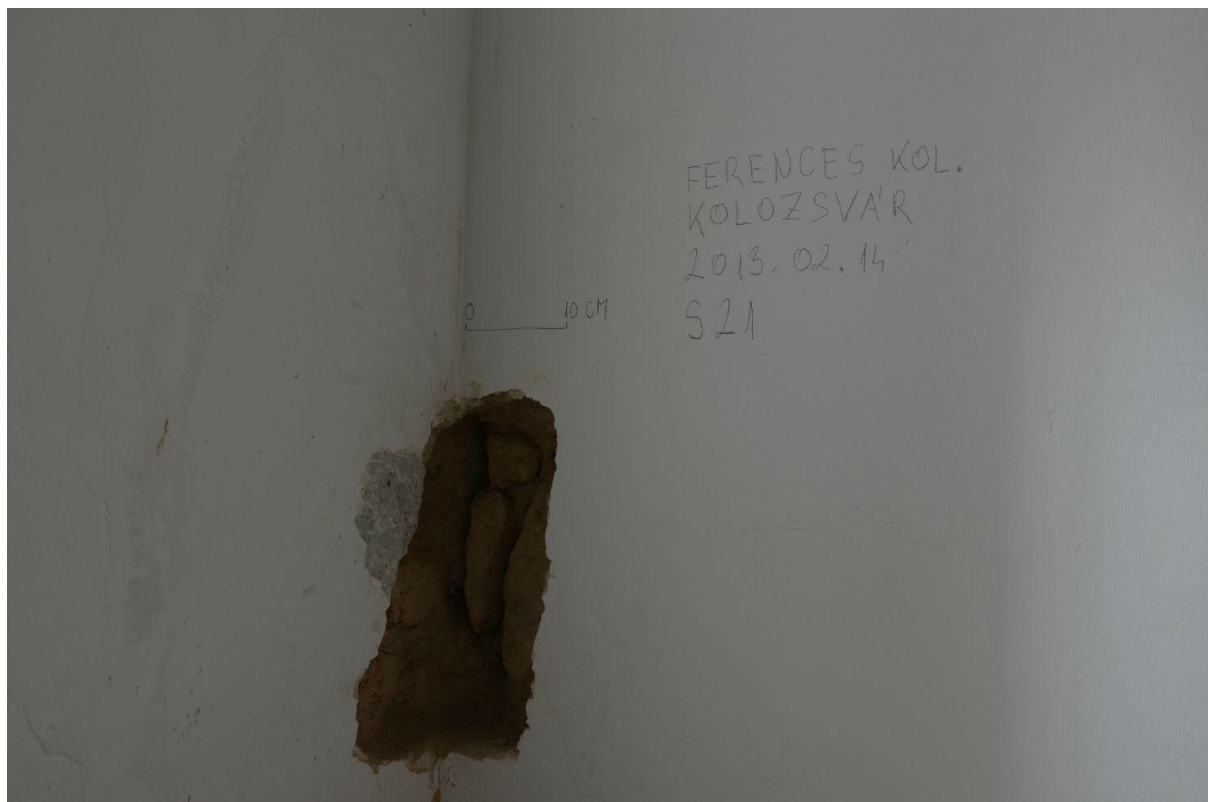
64. Nyugati lépcsőház, a földszint és első emelet közötti szakasz. Északi fal, S5-ös szonda

65. Nyugati lépcsőház, a földszint és első emelet közötti szakasz. A teljesen feltárt északi fal

66. A nyugati lépcsőház északi falában elfalazott ajtó az E1-04-es helyiség felől

67. Nyugati lépcsőház, a földszint és első emelet közötti szakasz. S21-es szonda

68. Nyugati lépcsőház, a földszint és első emelet közötti szakasz. A vonóvas déli falba vésett fészke

69. Nyugati lépcsőház, az első és második emelet közötti szakasz. Északi fal

70. Nyugati lépcsőház, az első és második emelet közötti szakasz. A déli falban elhelyezett vonóvas

71. A nyugati lépcsőház második emeleti orsófala a befalazott gótikus ablakosztóval

72. A kolostor nyugati homlokzata

73. A kolostor nyugati homlokzata. Armírozás a falszövetben

74. Nyugati szárny, földszint. S12-es szonda a folyosó nyugati falában

75. Nyugati szárny, földszint. A folyosó nyugati fala

76. Nyugati szárny, földszint. S34-es szonda a folyosó nyugati falában

77. Nyugati szárny, földszint. S33-as szonda a folyosó keleti falának belső oldalán

78. Nyugati szárny, földszint. S6-os szonda a folyosó keleti falának külső oldalán

79. Nyugati szárny, földszint. P-23-as helyiség északi fala

80. Nyugati szárny, földszint. P-23-as helyiség északi fala az elfalazott ajtó kibontása és új teherhordó ív falazása után

81. Nyugati szárny, földszint. P-23-as helyiség keleti fala

82. Nyugati szárny, földszint. Szonda a P-25-ös helyiség dél-nyugati sarkában

83. Nyugati szárny, első emelet. A folyosó nyugati fala feltárás közben

84. Nyugati szárny, első emeleti folyosó. S2-es szonda

85. Nyugati szárny, első emeleti folyosó. S3-as szonda

86. Nyugati szárny, első emeleti folyosó. Az S3-as szonda fala feltárva

87. Nyugati szárny, első emeleti folyosó. A padló megbontásakor láthatóvá vált barokk vonógerenda

88. Nyugati szárny, első emelet. E1-21-es helyiség északi fala

89. Nyugati szárny, első emelet. E1-23-as helyiség északi fala

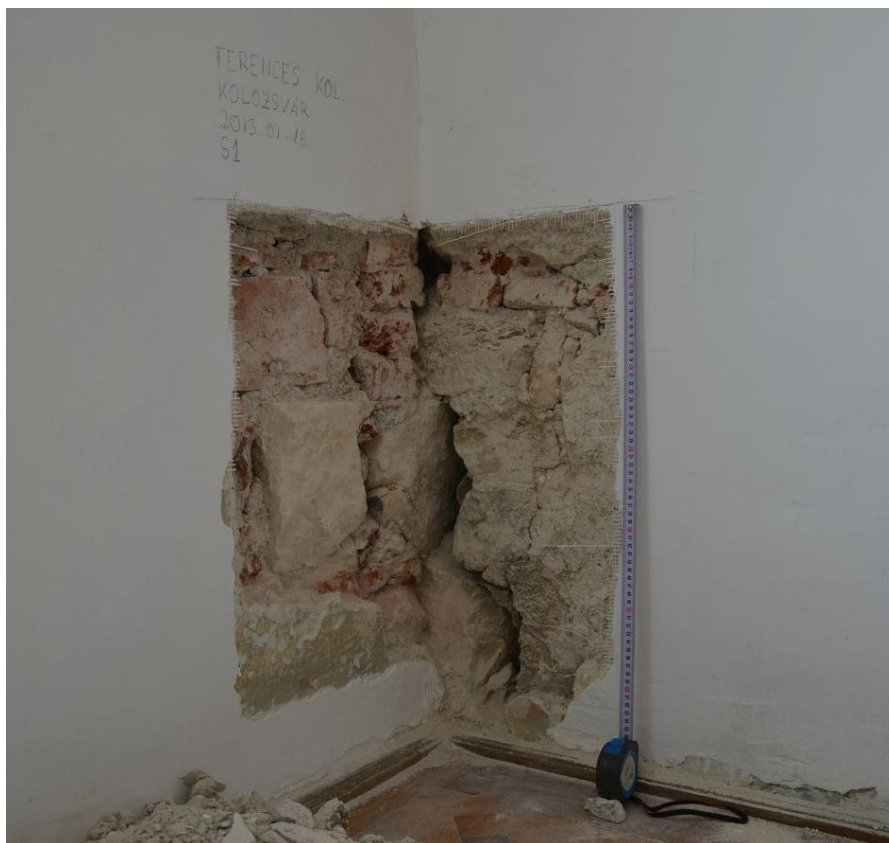
90. Nyugati szárny, első emelet. E1-23-as helyiség keleti fala

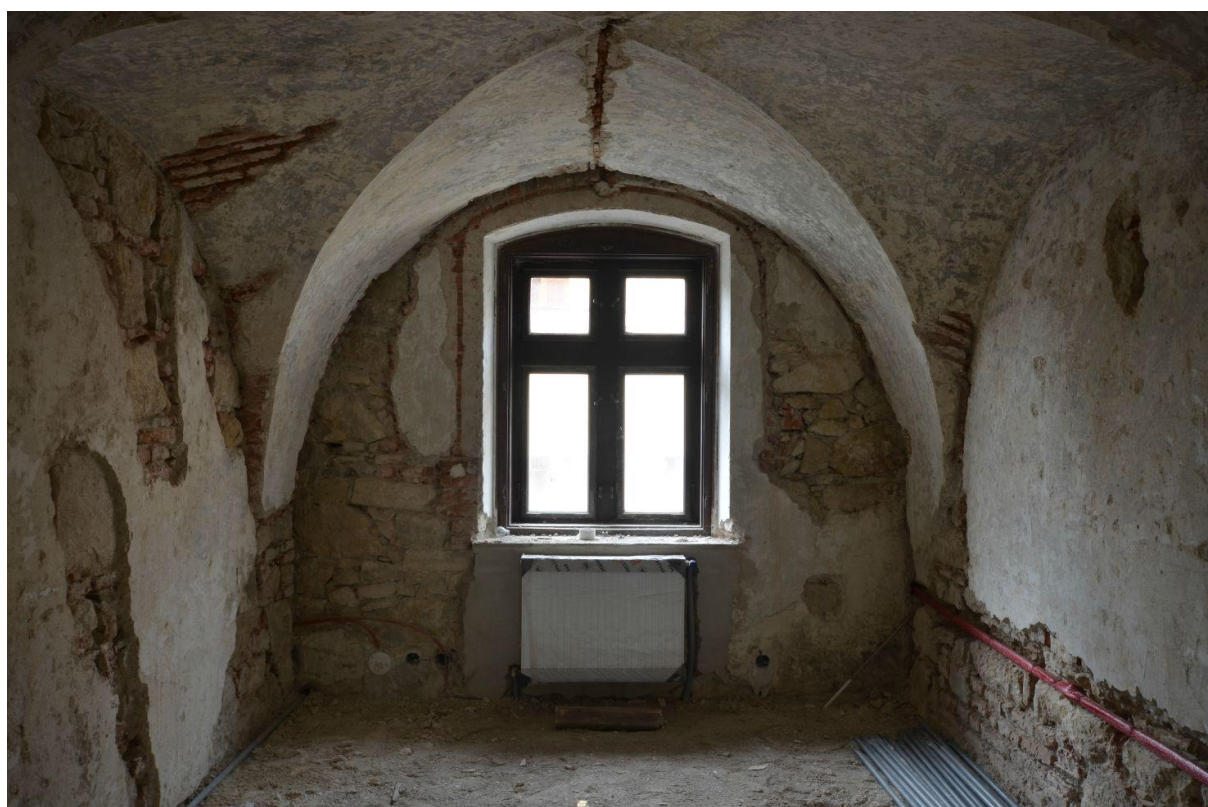
91. Nyugati szárny, első emelet. E1-23-as helyiség déli fala

92. Nyugati szárny, első emelet. E1-23-as helyiség nyugati fala

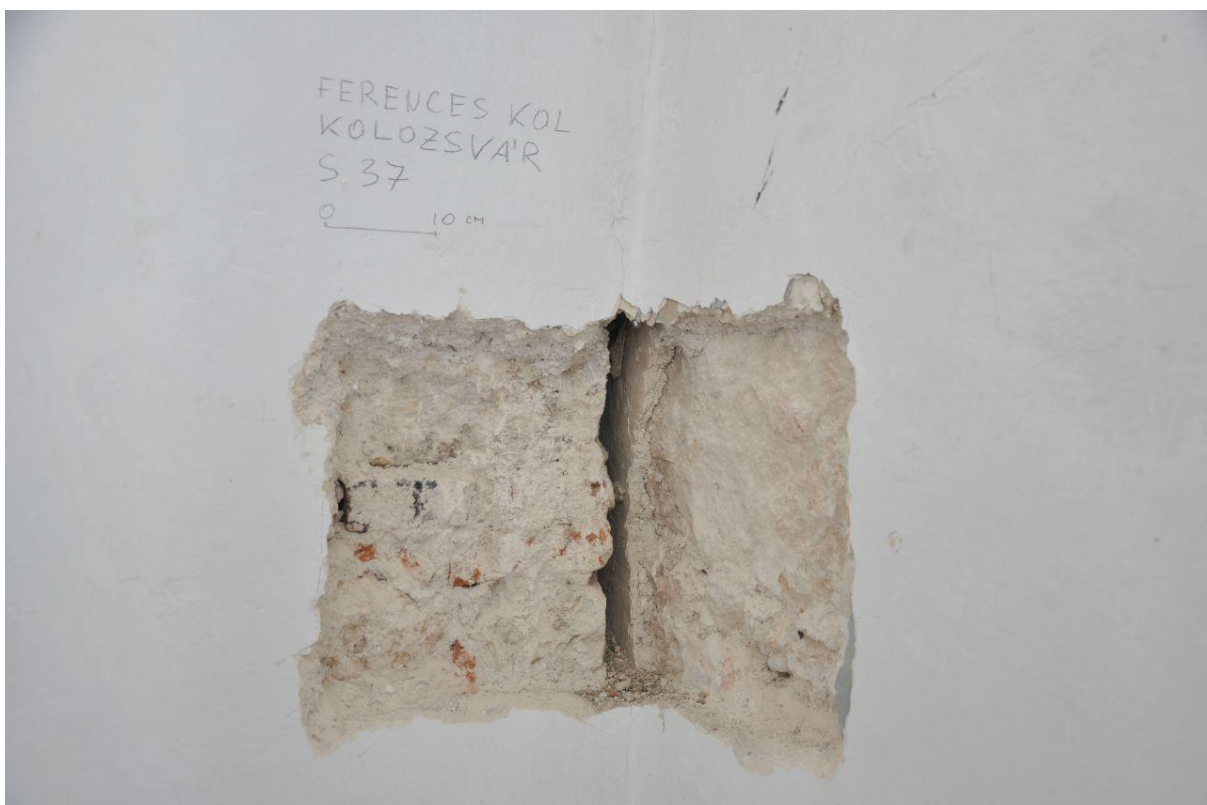
93. Nyugati szárny, első emelet. E1-24-es helyiség S1-es szondája

94. Nyugati szárny, első emelet. E1-25-ös helyiség nyugati fala

95. Nyugati szárny, első emelet. E1-25-ös helyiség keleti fala

96. Nyugati szárny, első emelet. E1-25-ös helyiség S37-es szondája

97. Nyugati szárny, második emelet. A folyosó nyugati fala a lépcsőház mellett

98. Nyugati szárny, második emeleti folyosó, S16-os szonda

99. Nyugati szárny, második emeleti folyosó, S65-ös szonda

100. Nyugati szárny, második emeleti folyosó keleti fala

101. Nyugati szárny, második emeleti folyosó, S17-es szonda

102. Nyugati szárny, második emelet. E2-20-as helyiség megbontott padlója és S70-es szonda

103. Nyugati szárny, második emelet. E2-20-as helyiség, S26-os szonda

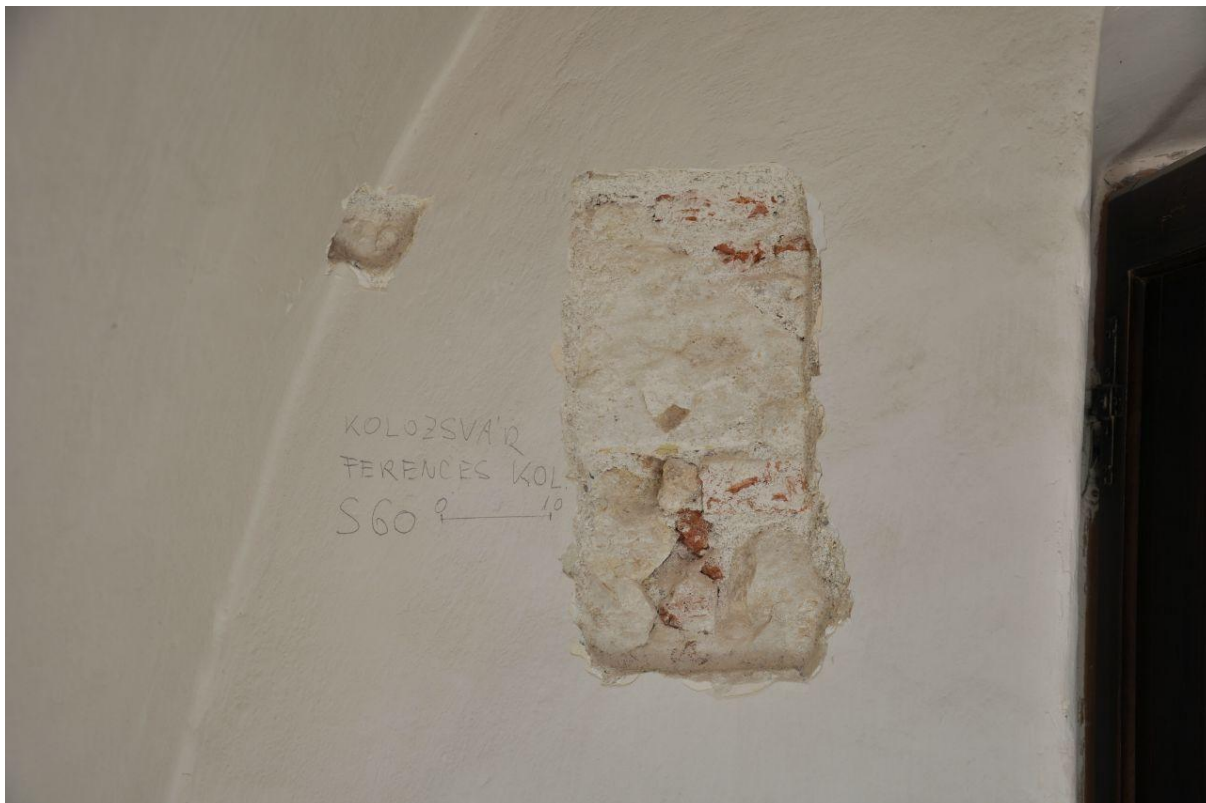
104. Nyugati szárny, második emelet. E2-20-as szonda, S66-os szonda

105. Nyugati szárny, második emelet. E2-21-es helyiség nyugati fala

106. Nyugati szárny, második emelet. E2-21-es helyiség déli fala

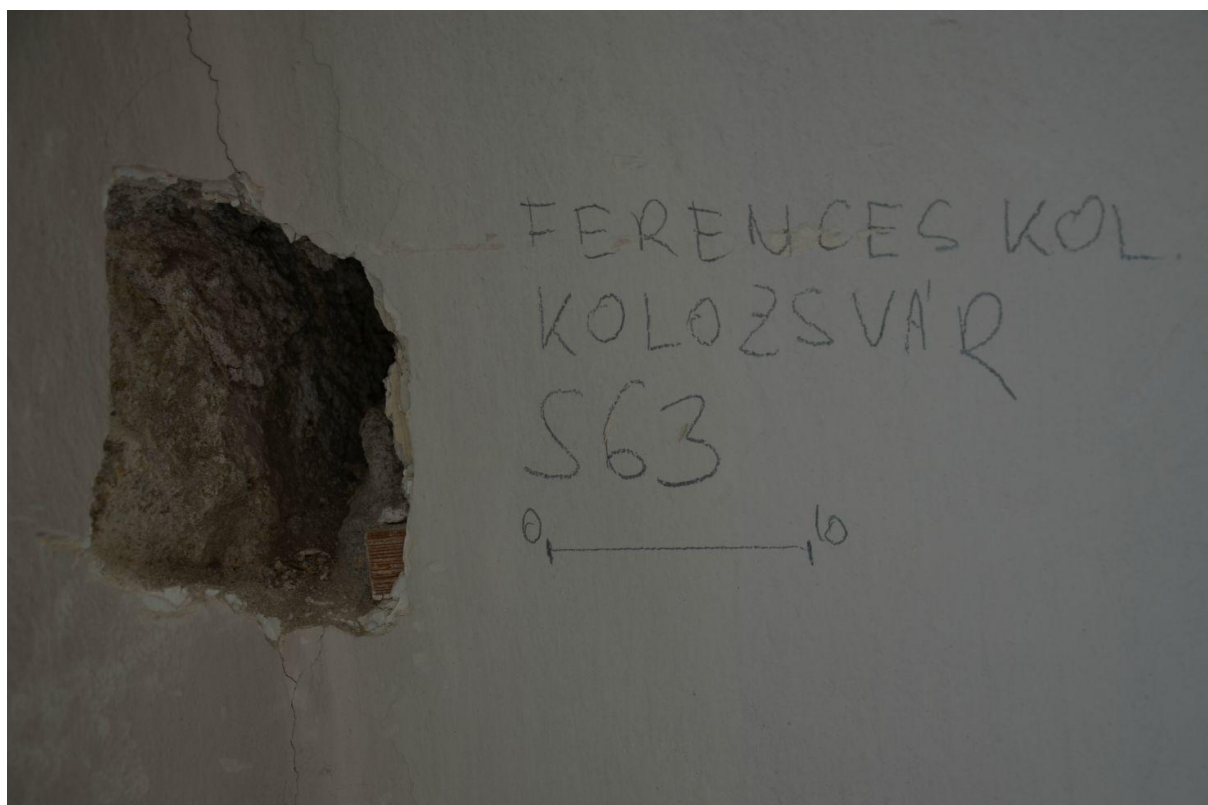
107. Nyugati szárny, második emelet. E2-22-es helyiség S60-as szondája

108. Nyugati szárny, második emelet. E2-22-es helyiség S61-es szondája

109. Nyugati szárny, második emelet. E2-22-es helyiség S62-es szondája

110. Nyugati szárny, második emelet. E2-22-es helyiség S63-as szondája

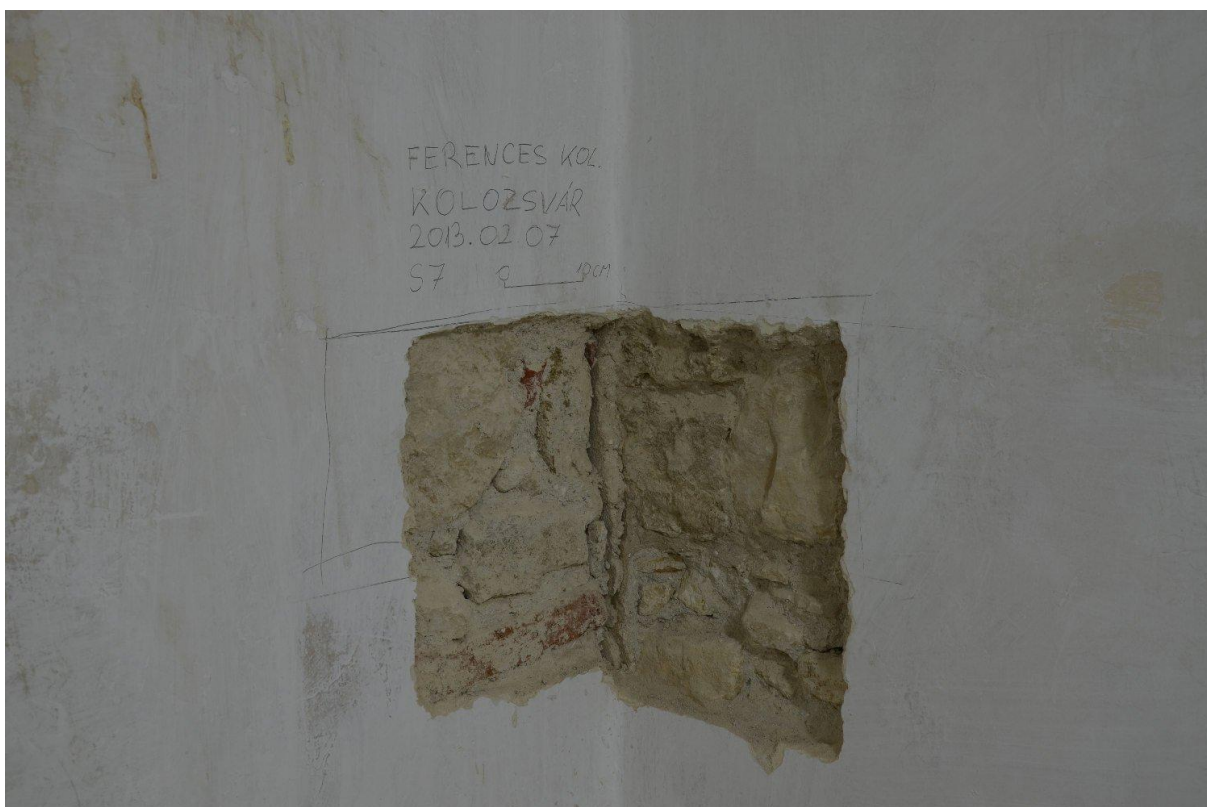
111. Nyugati szárny, második emelet. E2-22-es helyiség S64-es szondája

112. Nyugati szárny, második emelet. E2-22-es helyiség S69-es szondája

113. Déli szárny, első emeleti folyosó, északi fal

114. Déli szárny, első emeleti folyosó. S7-es szonda

115. Déli szárny, első emeleti folyosó, déli fal

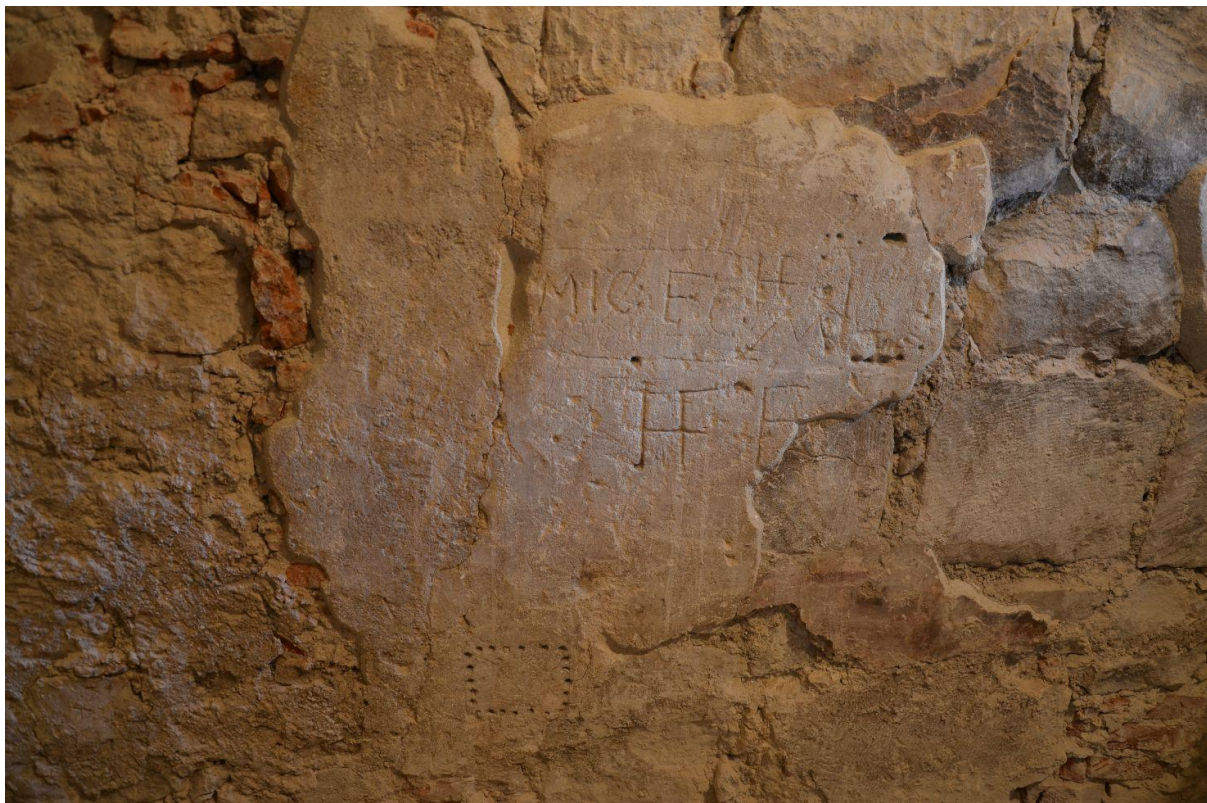
116. Déli szárny, első emeleti folyosó déli falában feltárt gótikus ajtó

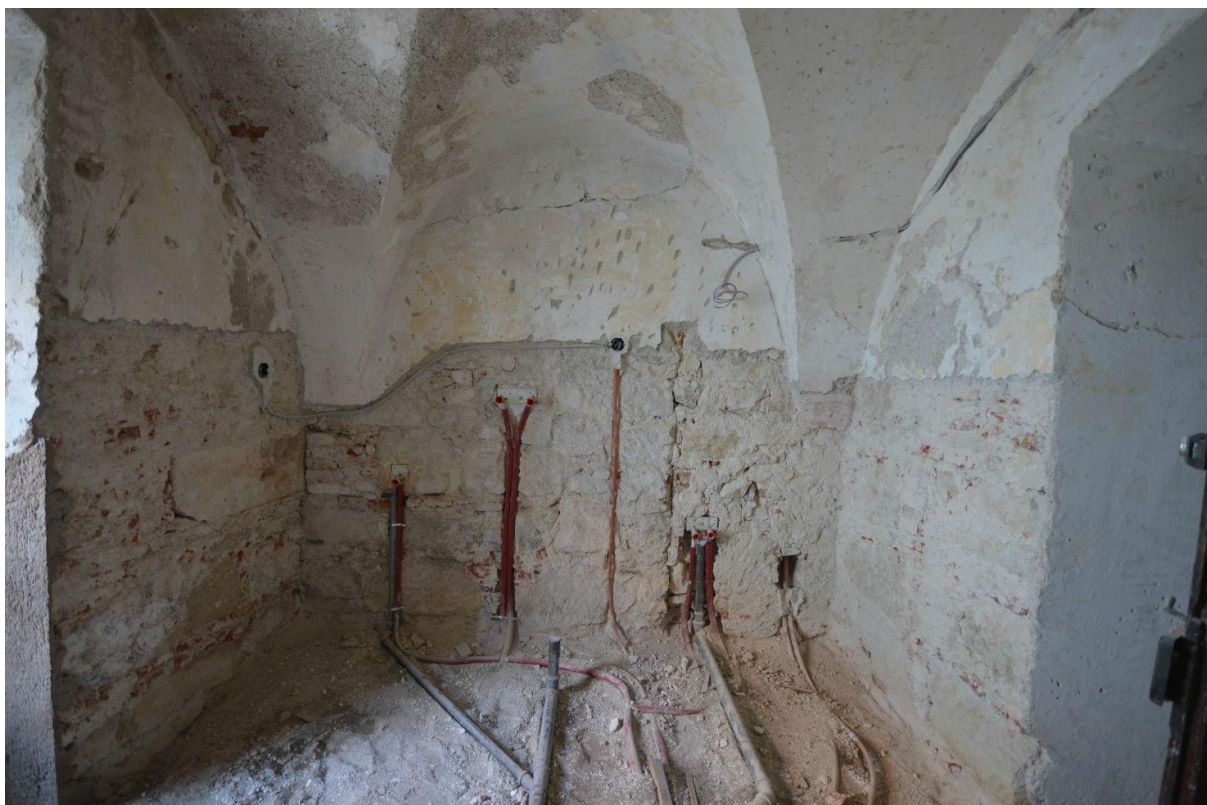
117. Déli szárny, első emeleti folyosó déli falában feltárt szószekajtó

118. Déli szárny, első emeleti folyosó. A déli falon feltárt falképtöredék

119. Déli szárny, első emeleti folyosó. Vakolatbekarcolások a déli falon

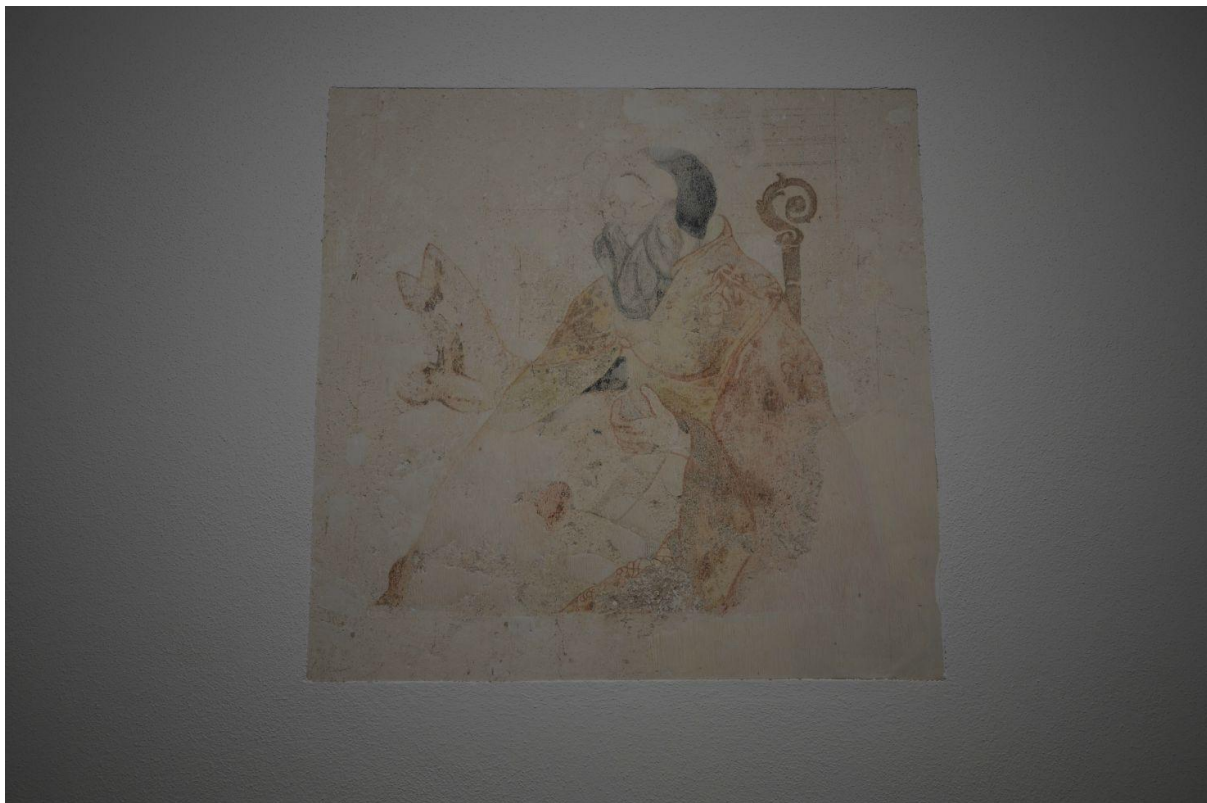
120. Déli szárny, első emelet. E1-16-os helyiség keleti fala

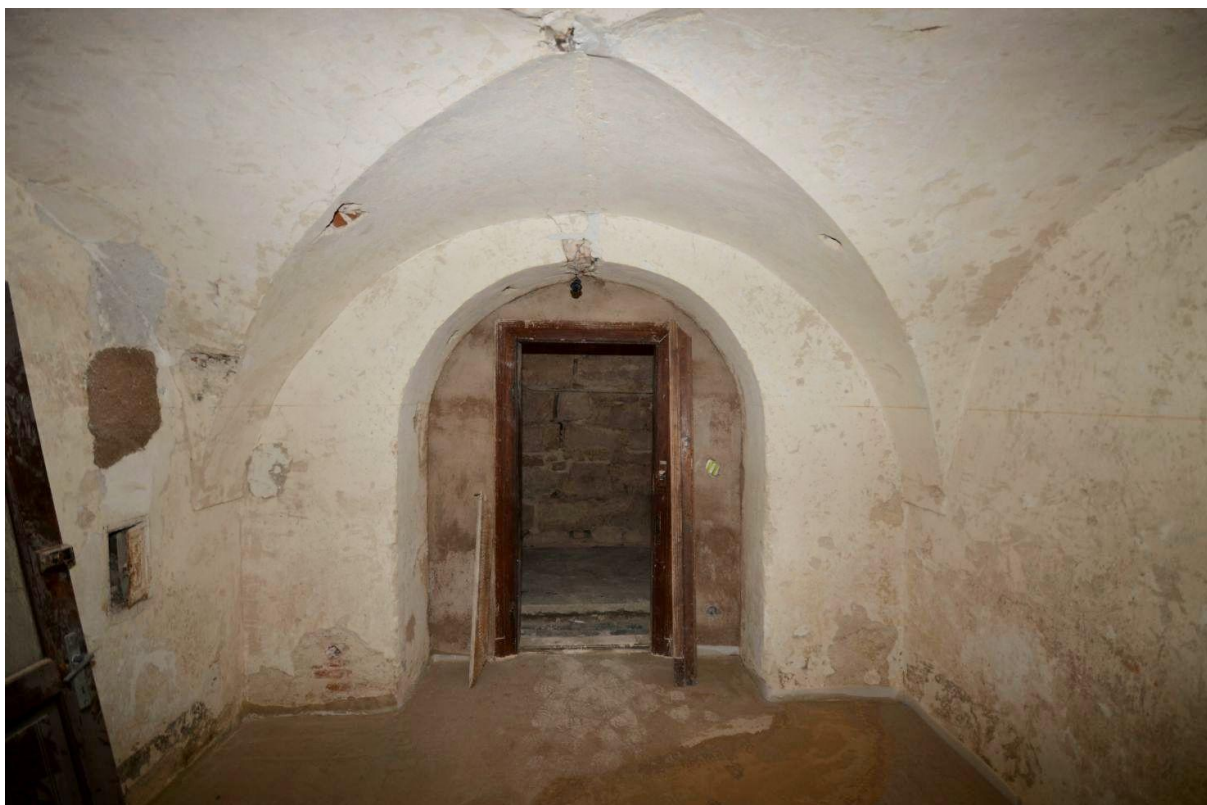
121. Déli szárny, első emelet. E1-16-os helyiség, S4-es szonda

122. Déli szárny, első emelet. E1-16-os helyiség, S23-as szonda

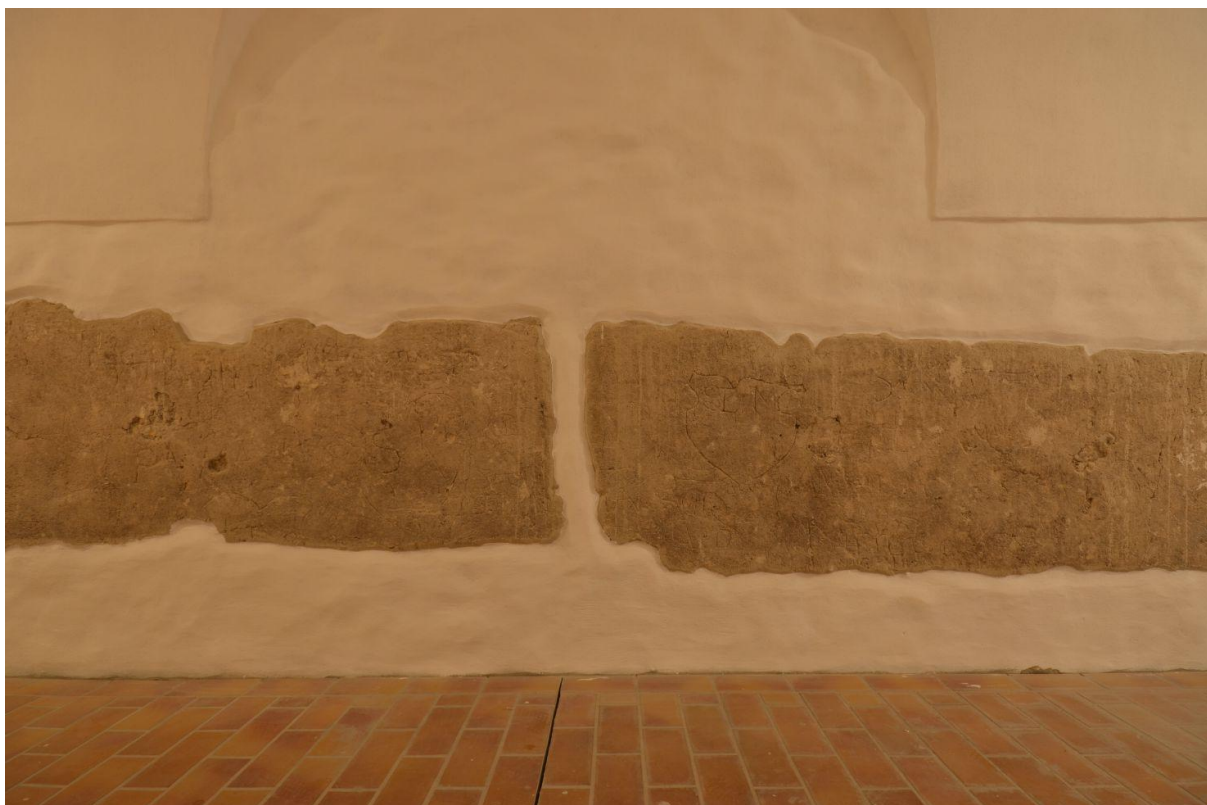
123. Déli szárny, első emelet. Az E1-17-es cella nyugati falán feltárt falkép

124. Déli szárny, első emelet. E1-18-as helyiség déli fala

125. Déli szárny, második emelet. A folyosó déli falán feltárt korai vakolat bekarcolásokkal

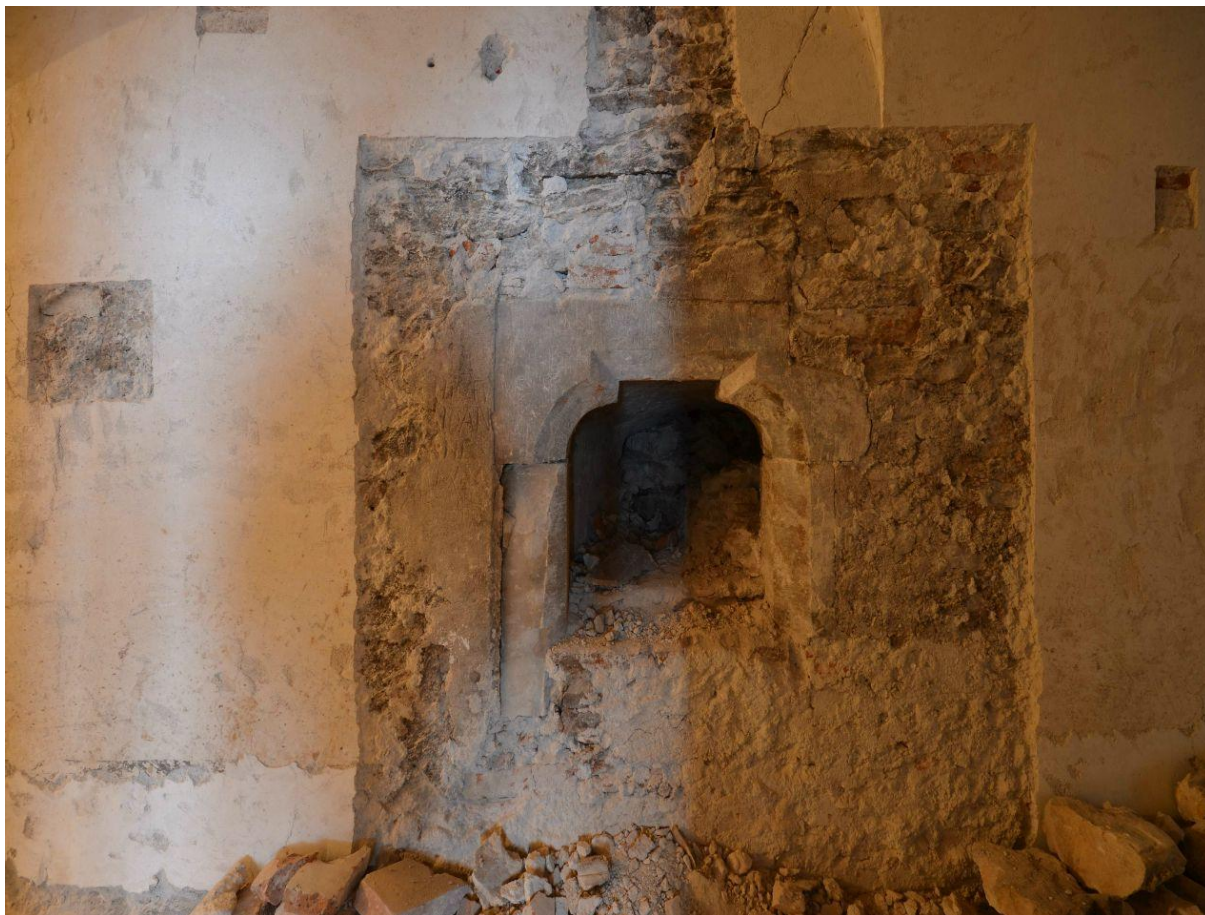
126. Déli szárny, második emelet. A folyosó déli falának restaurált vakolata

127. Déli szárny, második emelet. A folyosó déli fala oratóriumablakkal

128. Déli szárny, második emelet. A folyosó déli falában beazonosított elfalazott középkori ajtó

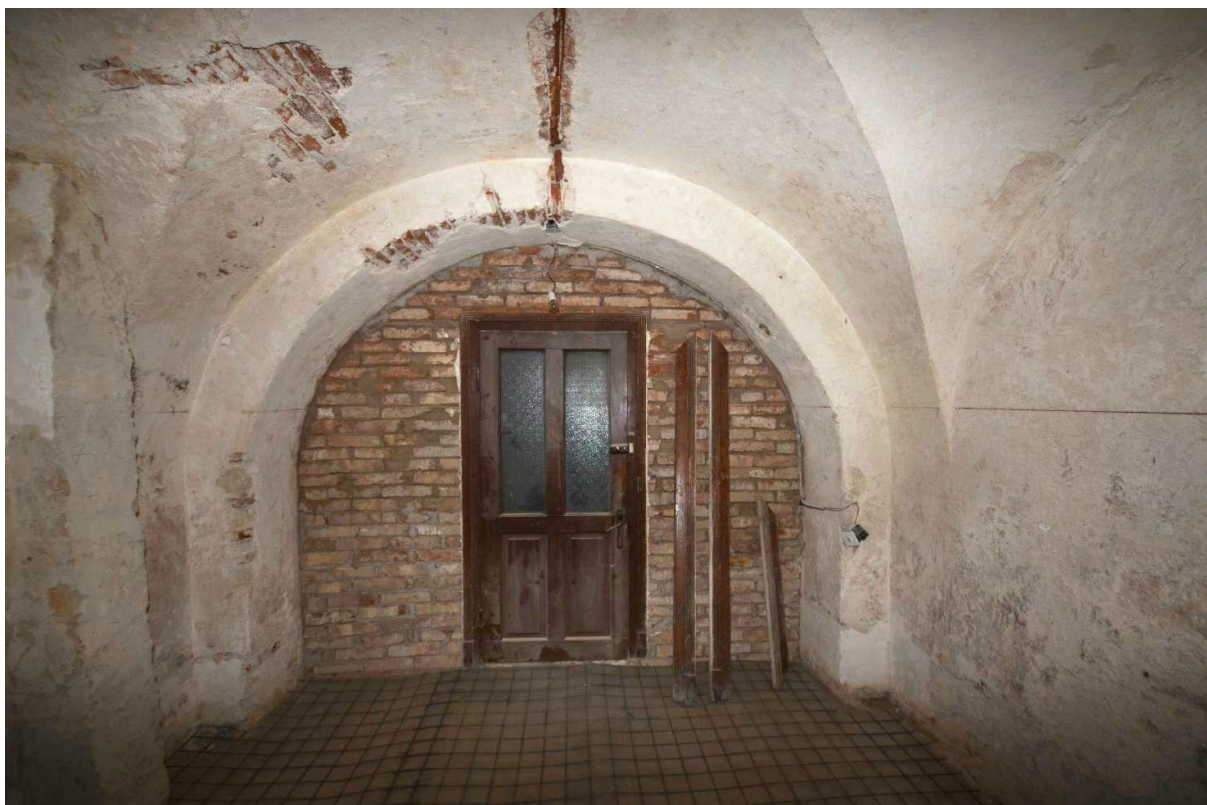
129. Déli szárny, második emelet. A folyosó déli falában feltárt gótikus ajtó

130. Déli szárny, második emelet. A folyosó déli-nyugati falában megnyitott S67-es szonda.

131. Déli szárny, második emelet. A folyosó észak-keleti sarka

132. Déli szárny, második emelet. E2-17-es cella déli fala

133. Déli szárny, második emelet. E2-19-es cella nyugati fala

134. A kolostor belső udvarának keleti fala. S30-as szonda

135. A kolostor belső udvarának keleti fala. S31-es szonda